

הישיבה המאתים-וחמישים-וארבע של הכנסת הרביעית

יום שני, ג' ניסן תשכ"א (20 מארס 1961)

ירושלים, בנין הכנסת, שעה 16.02

א. שאלות ותשובות

היו"ר ק. לוו: אני פותח את ישיבת הכנסת. בראשונה נשמע שאלות ותשובות.

1. שיטת הלימוד של המקצועות אנגלית ומתימטיקה בתי"הספר התיכוניים

חבר הכנסת א. רימלט שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט"ו בטבת תשכ"א (3 בינואר 1961):

- 1) כמה ילדים בגיל החינוך היסודי מבקרים במוסדות החינוך היסודיים בבית שמש?
- 2) כמה מורים עסוקים באופן קבוע במוסדות החינוך היסודי בבית שמש?
- 3) כמה מהמורים המלמדים עתה במוסדות החינוך היסודי בבית שמש לימדו בבית שמש גם בשנת הלימודים תש"ך?
- 4) כמה מהמורים המלמדים בבית שמש גרים במקום?
- 5) כמה מורים שלימדו במוסדות החינוך היסודי בבית שמש בשנת הלימוד תש"ך הפסיקו את עבודתם - אם היו כאלה - במשך שנת הלימוד?

סגן שר החינוך והתרבות ע. אסף:

1) בתשכ"א: בגנים (במסגרת חוק חינוך חובה) - 210 תלמידים; בבתיהספר היסודיים - 1,459; בבתיהספר לנערים עובדים - 191; סך-הכל - 1,860 תלמידים.

2) גננות (במוסדות ממלכתיים) - 7; מורים בבתיהספר יסודיים - 63; בבתיהספר לנערים עובדים - 2 (5 משרות נוספות עלידי מורי החינוך היסודי).

3) בתש"ך: גננות במוסדות ממלכתיים - 2 לימדו גם בתש"ך, 5 חדשות; מורים בבתיהספר יסודיים - 42 לימדו גם בתש"ך, 21 חדשים במקום (כלומר רק שליש מהמורים הם חדשים).

4) גננת אחת ו-24 מורים גרים בבית שמש בתשכ"א.

5) 2 גננות הפסיקו עבודתן כאמצע שנת הלימוד ויצאו לחופשה ללא תשלום לאחר לידה. 4 מורים הפסיקו עבודתם כאמצע שנת הלימוד - האחד לאחר שאושרה לו חופשה ללא תשלום חזר להוראה בבית שמש בשנת הלימודים תשכ"א, למורה שני אושרה חופשה ללא תשלום לשם נסיעה לחוץ לארץ; המורה השלישי התפטר מטעמים אישיים; המורה הרביעי פוטר.

3. הפיקוח על גני ילדים לגילאים הצעירים

חברת הכנסת ר. הקטין שאלה את שר החינוך והתרבות ביום א' בשבט תשכ"א (18 בינואר 1961):

בזמן האחרון מתפרסמים בעיתונים מאמרים שונים אשר מתארים תמונות קשות מאוד על גנוני ילדים אשר צצים כפטריות בתנאי דוור קשים, מאוכלסים בצפיפות רבה, בתנאים סניטריים ללא נשוא, המנהלים עלידי נשים אשר לרובן אין כל סמכות לעסוק בפעולה חינוכית.

היות וגנים אלה זולים, נמצאים בהם ילדי אמהות אשר עובדות מחוץ למשק ביתן ופרנסתן אינה מאפשרת להן למסור את ילדיהן לגנונים אשר בהנהלתן של גננות מוסמכות.

ב"ה החינוך" מיום 15 בדצמבר 1960 התפרסמו דבריו של כבוד שר החינוך והתרבות בפגישתו עם מרכז המורים. בדבריו אמר כבוד השר כי מתוך הדו"חות הדונים במידת ההישגים של תלמידי בתי"הספר התיכוניים הוא למד כי שתי נקודות התורפה הן בשני המקצועות: אנגלית ומתימטיקה. אי לכך אבקש מאת כבוד השר להשיבני:

1) האם חקר כבוד השר, מה הם הסיבות והגורמים לכך ששני המקצועות הנ"ל מהווים את "נקודת התורפה" אצל תלמידי בתי"הספר התיכוניים?

2) האם הורה כבוד השר לחקור את שיטת הלימוד של המקצועות הנ"ל מתוך כוונה ורצון להעלות את רמת הלימודים ולהקטין את הכשלונות?

3) מהו אחוז הנכשלים הממוצע מבין הניגשים לבחינות בגרות לגבי כל אחד ואחד מן המקצועות שלגביהם חייבים בבחינות?

סגן שר החינוך והתרבות ע. אסף:

משרד החינוך והתרבות נותן את דעתו מתוך דאגה להישיגים הבלתי מניחים את הדעת במקצועות אנגלית ומתימטיקה בבחינת הברות.

המוסדות הפדגוגיים במשרד חוקרים את הסיבות למצב הזה, ובהתאם להמלצות הוועדות שהוקמו לבדיקת תכנית הלימודים ושיטות ההוראה, מעבד עכשיו המשרד הצעות לשינויים בתכנית הלימודים באנגלית, בכיוון המעשי של ידיעת השפה.

אשר למתימטיקה, עלינו להביא בחשבון שעם התרחבות רשת בתי"הספר התיכוניים וחוסר סלקטיביות בקבלת התלמידים, עלה מספר התלמידים שאינם יכולים להשיג את הרמה הנדרשת בבחינות במתימטיקה. המשרד יתן את דעתו לבדיקת שיטות ההוראה במקצוע זה.

2. מצב החינוך היסודי בבית שמש חבר הכנסת י. ריפתין שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"א בטבת תשכ"א (9 בינואר 1961):

נוכח תלונות שונות שהגיעו לאוני על מצב החינוך היסודי בבית שמש, רצוני לבקש מכבוד השר לענות לי:

ישיבה רנ"ד, ג' ניסן תשכ"א (20 מארס 1961)
— שאלות ותשובות (הקטין, אסף, נסים, ריאל-נאור, לוז, תלמי) —

(ב) מה יש בודעת השר לעשות כדי למנוע את חילול השם של בית ישראל ובת ישראל בהקמת המוסד הנ"ל באמצעים הנ"ל.

סגן שר החינוך והתרבות ע. אסף :

ההצעה להקים בישראל אכסניות נוער מכספי תרומות מגרמניה והעלתה לראשונה עליידי ד"ר פ. שנער בזמנתן של עיריות גרמניות. כמה ראשי עיריות בגרמניה ביקשו להקים אכסניות נוער בישראל — על שם העיריות — כדי לאפשר לנוער גרמני לבקר בישראל ולקשור קשרי תרבות עם הנוער בישראל.

ד"ר שנער, שנועץ במשרדנו, הציע כי אכסניות אלה, שתוקמנה עליידי עיריות גרמניות, תשאנה שמותיהן של הקהילות היהודיות בערים אלו שהושמדו עליידי הנאצים. או ייקראו על שם אישים דגולים מיהדות גרמניה.

הקמת "בית אנה פראנק" בתל-חי, בשיתוף עם אגודת אכסניות הנוער בישראל והמועצה האזורית הגליל העליון, מהווה חלק מן התכנית הנ"ל.

משרדנו מתייחס בחיוב לתכנית זו, שמגמתה לעודד את החוגים בגרמניה השואפים לתחן את הנוער הצעיר לאור ערכים אנושיים ומוסריים.

קבוצות נוער גרמני שביקרו בישראל בשנתיים האחרונות נתרשמו עמוקות ממראה עיניהם וברעתנו לעודד מגעים כאלה גם להבא בדרכים מתאימות.

היו"ר ק. לוז :
שאלה נוספת לחברת הכנסת ריאל-נאור.

אסתר ריאל-נאור (תנועת החירות) :
האם הביטוי "קבוצות נוער" פירושו נוער עברי או נוער גרמני ?

סגן שר החינוך והתרבות ע. אסף :
נוער גרמני.

אסתר ריאל-נאור (תנועת החירות) :
השאלה ששאלתי בעינה עומדת...

היו"ר ק. לוז :
חברת הכנסת ריאל-נאור, מותרת רק שאלה אחת; שאלה, וקיבלת תשובה.

6. דרגה 10 בשכר הלימוד המודרג
חברת הכנסת א. תלמי שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"א באדר תשכ"א (9 במארס 1961) :

סעיף 51, פרק ו', של קווי היסוד קובע, שתינתן אפשרות לנוער מיכשר בגיל 14—18 ליהנות משכר לימוד מודרג בבתי הספר העל-יסודיים בהתאם למצב הכלכלי של ההורים. דרגה 10 בשכר הלימוד המודרג מאפשרת לילדים של הורים מעוטי יכולת לסיים את לימודיהם.

בעתונות נתפרסם, שיש בכוונת האוצר, בהסכמת משרד החינוך, לבטל דרגה 10 זו, תוך הנמקה, שבמדינה אין מחוסרי עבודה ולא פועלים העובדים בשכר נמוך, השולחים ילדיהם לבתי הספר התיכוניים. בקשר עם זה אבקש מכבוד השר לענות לי :

(1) האם הפרסומים בעתונות נכונים הם ?

(2) במקרה שההנמקה לביטול דרגה 10 היא כמתואר לעיל, איזה צורך יש לביטול הדרגה ?

(3) האם כבוד השר אינו חושב, שביטול זה, הנוגד את

לאור עובדות אלו אבקש את כבוד השר להשיבני :

(א) האם ידוע לו הדבר ?

(ב) אם ידוע הדבר לכבוד השר, האם אינו חושב שמן הראוי לאחוז באמצעי חקיקה מתאימים כדי להכניס את הילדים בגיל 2—4, אשר בהם בעיקר מדובר, למסגרת חינוכית נאותה שתהיה נחונה לפיקוח משרד החינוך והתרבות, ובהדרגת רכת עובדות מוסמכות לכך ?

סגן שר החינוך והתרבות ע. אסף :

(א) אמנם נתקבלו במשרדנו תלונות על גני ילדים לגני לאים הצעירים המשוכנים בתנאים בלתי-חוקיים.

(ב) משרד החינוך והתרבות מכין חוק כללי שמטרתו להסדיר את הבעיה של פתיחת מוסדות חינוך וסגירתם. חוק זה יחול על כל שלבי החינוך, לרבות גני ילדים.

4. המלצותיה של הוועדה לענין המורים בשובי הספר

חברת הכנסת מ. ב. נסים שאל את שר החינוך והתרבות ביום ו' באדר תשכ"א (22 בסברואר 1961) :

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני :

(1) מהו תפקידה של הוועדה לענין המורים בשובי הספר ?

(2) האם סיכמה הוועדה עבודתה והגישה מסקנותיה, ואם כן, מהו עיקר המסקנות והאם כבר הוצאו לפועל ?

(3) האם נקבעו במשרד החינוך תקנות להגנת המורה, ואם כן, משום מה טרם פורסמו ברבים ?

סגן שר החינוך והתרבות ע. אסף :

(1) תפקיד הוועדה היה לקבוע את התוספת המיוחדת שיש להעניק למורים מוסמכים העובדים בישוים כפריים מרוחקים ובאזורי הפיתוח.

הוועדה הוקמה על יסוד המלצה מס' 8 של ועדת גורי.

(2) הוועדה סיימה את עבודתה והמליצה :

(א) התוספת תוענן לכל עובד הוראה מוסמך העובד בישוים כפרי מרוחק או באזור פיתוח, ואשר גר במקום עבודתו.

(ב) התוספת תהיה מודרגת לפי שנות הוותק והמצב המשפחתי של המורה.

(ג) התוספת לא תיכלל בחישוב תוספת היוקר.

(ד) רשימת הישוים המזכים בהענקת התוספת יקבעו מדי שנה על-ידי משרד החינוך עם מרכז המורים במשותף.

(3) משרדי מברר יחד עם משרד המשפטים את האפשרות של תיקון סקורת החוק הפלילי 1936 או חקיקת חוק חדש שמטרתו להגן על כבוד המורה.

5. הקמת "בית אנה פראנק" בתל-חי בכספי עיריות גרמניות

חברת הכנסת א. ריאל-נאור שאלה את שר החינוך והתרבות ביום י"א באדר תשכ"א (27 בסברואר 1961) :

בעתונות הופיעה ידיעה על הקמת "בית אנה פראנק", העומד לקום בתל-חי בכספי נוער מגרמניה, האגודה לאכסניות נוער והמועצה האזורית הגליל העליון.

אתכבד לשאול את כבוד השר :

(א) מי הסמיך את אגודת אכסניות הנוער, הנמצאת בסיקוח משרד החינוך, לקבל דמי דמים מנוער גרמני לצרכיה של האגודה הנ"ל ?

שרי-הבריאות י. ברזילי :
א. הידיעה נכונה.

ב. מתפקיד משרד הבריאות להגיש עזרתו לרשות המקומית בייעוץ, בתכנון ובטיקוח סניטרי.

ג. נערך סקר על מבני העיר. עם השלמת הסקר יוחלט על המבנים שיש להרוס, ועל אלה שיש להתאימם למגורים.

לשכת הבריאות במקום מייצעת לעירייה במאמציה למצוא פתרון חיובי לבעיית הסניטציה, ומושקעות עבודות רבות בהחלפת רשת המים והביוב, איסוף האשפה והפיקוח על המבנים.

ברור כי עם כל פעולות משרד הבריאות והעירייה, אין לאמוד את רמת הסניטציה בעכו בהשוואה לערים התולכות ונכונות בהתאם לפקודת בנין ערים.

פ. חוות-דעת רפואית של ד"ר ש. אליצור בקשר עם פיטורי עובד מטעמי בריאות חברת-הכנסת מ. ב. נסים שאל את שר הבריאות ביום א' בשבת תשכ"א (18 בינואר 1961):

בעתון "מעריב" התפרסמה ידיעה, לפיה המליץ ד"ר ש. אליצור לפטר עובד מטעמי בריאות, למרות שלא היה משיכנע לגמרי שחוות-דעתו הרפואית היא נכונה. המקרה מתייחס לפיטוריו של מר מרדכי נחמני, טכנאי בדואר ירושלים. ד"ר אליצור בחקירתו טען כי זהו נוהג כללי, כאשר משרדי הממשלה אינם רוצים להסתבך עם ועדי עובדים ומעדיפים שהרופא יעשה זאת.

אי לכך אבקש מאת כבוד השר להשיבני :

1) הנכונה הידיעה ?

2) אם כן, החקר כבוד השר את הפרשה החמורה של מתן חוות-דעת רפואית בלתי-נכונה כדי לגרום לפיטורי אדם ממשרתו ?

3) האם חקר כבוד השר את הטענה בדבר "הנוהג הכללי" שקיים בעניין חמור זה ?

4) מה הם הצעדים והאמצעים שנקט כבוד השר כדי להביא לידי כך שחוות-דעת רפואית תהיה נקייה מכל סגסום ומכל שיקול בלתי-רלוטנטי למצבו הרפואי של הנבדק, וכדי שהציבור הרחב, ובמקרה שלפנינו — עובדי המדינה, יוכל לסמוך על חוות-הדעת הרפואית ולכבדה ?

שרי-הבריאות י. ברזילי :

א) אין אנו יודעים עדיין אם הידיעה שפורסמה בעתון "מעריב" היא נכונה או לא, מכיון שכל זמן שלא הוצא פסק-הדין של בית-הדין המשמעתי של נציבות שירות המדינה — אינני יכול לדון בפומבי בעדותו של ד"ר אליצור.

ב) מאותה הסיבה טרם חקר משרד הבריאות את הפרשה, אם ישנה בכלל פרשה כזו.

ג) אם אמנם טען ד"ר אליצור כי קיים "נוהג כללי" שמשרדי הממשלה מעדיפים שרופא לא יסתבך עם ועדי העובדים וימצא משום כך חוות-דעת רפואית בלתי-נכונה — הרי אנו יכולים להשיב כי לא ידוע לנו על נוהג כללי זה, ואיננו סבורים שהוא קיים.

ד) רופא המנגנון הראשי שבמשרדנו, שהוא גם ראש הוועדה הרפואית המרכזית, דאג שכל מסקנה היוצאת ממשרד הבריאות תהיה מבוססת על בחינה רפואית בלבד.

יתר על כן, משרדנו דאג לשינוי בסדרים ובנהלים שהיו קיימים בקשר להגבלות רפואיות, בכיוון של ביטול ההגבלות

קווי היסוד שעליהם מושתתת פעולת הממשלה בתחום זה, פוגע באפשרויות המצומצמות הניתנות לנוער מבני משפחות מעוטות יכולת להגיע להשכלה תיכונית?

4) האם כבוד השר מוכן להבטיח שביטול זה לא יצא לפועל ?

סגן שרי-החינוך והתרבות ע. אסף :

1) התשובה שלילית. לא הועלתה ולא נדונה כל הצעה לביטול דרגה 10.

2) לאור הנ"ל — התשובה על שאר השאלות מיותרת.

7. רופאים מקצועיים בגליל

חברת-הכנסת מ. ב. נסים שאל את שר הבריאות ביום כ"ב בטבת תשכ"א (10 בינואר 1961):

בעתון "הארץ" מיום 5 בינואר 1961 נתפרסמה ידיעה, לפיה יש מחסור חריף ברופאים מקצועיים בגליל, וביחוד — ברופאי עיניים.

אי לכך אבקש את כבוד השר להשיבני :

א) הנכונה הידיעה ?

ב) מהו מספר הרופאים המקצועיים העובדים עתה בגליל ?

ג) האם מספר זה מספק את דרישות האוכלוסיה המקומית ?

ד) אם לא, מה הן תכניות משרדו בדבר הגדלת מספר הרופאים המקצועיים בגליל, כדי לספק את דרישות האוכלוסיה סיה במקום ?

שרי-הבריאות י. ברזילי :

א) אין מחסור חריף ברופאים מקצועיים בגליל. בבת"י החולים בצפת ובפוריה, במרכז הבריאות בקרית-שמונה ובקרית שמונה, מחוז הגליל ישנם רופאים מקצועיים ברוב המקצועות הדרושים לשם הגשת טיפול רפואי מתקבל על הדעת.

ב) לשאלת מספר הרופאים המקצועיים אינני יכול לענות, מאחר שהמושג "רופא מקצועי" רחב ביותר, ולפי הצעת חוק ההתמחות החדש כולל גם רופא כללי, פנימי, וכיו.

ג) נכון הוא שחסר רופא עיניים למרפאת קופת חולים בטבריה, דבר המפריע בהגשת טיפול רפואי למחלות עיניים באזור; המצב מבחינה זו אמנם טוב יותר מכפי שהיה, מאז נפתחה בבית-החולים פוריה מחלקת עיניים לפני כשנתיים, ונמצאים בה מומחה לניתוחי עיניים ורופאה מתלמדת במחלות עיניים.

ד) משרד הבריאות וקופת חולים מחפשים כעת רופא עיניים בעל רמה מתאימה שיסכים לעבוד בקופת חולים בטבריה.

8. המצב הסניטרי בעכו העתיקה

חברת-הכנסת מ. ב. נסים שאל את שר הבריאות ביום כ"ב בטבת תשכ"א (10 בינואר 1961):

בעתון "הארץ" מיום 6 בינואר 1961 התפרסמה הידיעה, לפיה המצב הסניטארי בעכו העתיקה קשה מאד.

אי לכך אבקש את כבוד השר להשיבני :

א. הנכונה הידיעה ?

ב. מה הם הצעדים והאמצעים שמשרדו נוקט כדי להביא לידי שיפור המצב ?

שיבה רנ"ד, ג' ניסן תשכ"א (20 מארס 1961)
— שאלות ותשובות (ברזילי, נסים, ידלין) —

עם זאת, כאמור, נוכחותם של חומרים מוספים אלה אינה רצויה מבחינה בריאותית.

3. לאור הממצאים הנ"ל נקט משרדנו את הפעולות הבאות:

(א) ב־15 בנובמבר מינה המנהל הכללי ועדת מומחים מבין אנשי משרד, בית־הספר לרפואה, מכון התקנים הישראלי ומשרד המסחר והתעשייה, שמתפקידה היה להמליץ על רשימה של חומרים וצבעים שמותר להוסיפם למזון, לעבד ספציפית קציה על חומרים וצבעים אלה, ולנסח הוראות בקשר לכמו־יות המותרות.

הוועדה סיכמה את דיוניה, והרשימה המחודשת תפורסם בקרוב — בצורת תקנות שתבואנה במקום תקנות ישנות משנת 1935.

(ב) נשלחו התראות דחופות באמצעות לשכות הבריאות לכל היצרנים שבתוצרתם נתגלה צבע שאינו כלול ברשימת צבעי מאכל המאושרת בארץ. וכן פעלו לשכות הבריאות לסילוק המוצרים הבלתי־מאושרים מן השוק. עם זאת ניתנו הוראות לבדיקות ביקורת נרחבות, ובכל מקרה שהיצרן המוזהר לא יציית להוראות, ננקוט פעולות משפטיות דחופות, וכן נפרסם שמות של העבריינים.

(ג) פנינו להתאחדות בעלי התעשייה ולמשרד המסחר והתעשייה, וביקשנו שיתוף־פעולה במניעת שימוש בצבעים בלתי־מאושרים.

12. שליחת רופאים לשירות
באזורים מרוחקים

חבר־הכנסת מ. ב. נסים שאל את שר הבריאות ביום ח' בשבט תשכ"א (25 בינואר 1961):

בקשר לכוונת משרד הבריאות להציע חוק הקובע שנת שירות לרופאים באזורים מרוחקים, נמסר על פניית ההסתדרות הרפואית אל כבוד השר, בה הוצע פתרון יסודי לבעיה, שאינו על בסיס של כפיה. ההצעה כוללת יצירת תנאי שכר ומגורים הוגנים, אפשרות השתלמות ותנאים של עבודה רפו־אית המבטיחה סיפוק, והיא מבוססת על ההנחה שעדיין מצויים רופאים במספר לא־מבוטל שאינם מסודרים בעבודה ומספר זה עתיד לגדול.

לפיכך אבקש מאת כבוד השר להשיבני:

מה עמדת משרדו לגבי הצעה זו של הרופאים, המבטיחה הסדר חופשי של בעיית המחסור ברופאים באזורים המרוחקים?

שר־הבריאות י. ברזילי:

משרד הבריאות מעונין בהבטחת עזרה רפואית בכל רחבי הארץ. במשך חמש השנים האחרונות פעלה ועדה בינ־מוסדית שדאגה לשליחת הרופאים לשירות בכפר לפי הסדר משותף.

בסוף השנה הקודמת התעוררה בעיית המצוקה באזורי הכפר. הוועדה שנחכנסה החליטה כי יש להכין הצעת חוק של שירות רופאים בכפר, חוק שבעיקרו יבוסס על ההסדר הבינומסדי הקיים, אך ירחיב את המסגרת של סוגי הרופאים.

עד לביצוע הצעת החוק הוחלט לקיים את ההסדרים המוסכמים. משרד הבריאות מוכן לעודד כל נסיון של העלאת הצעות נוספות אשר יעילותן תיבחן תוך תקופה מוגבלת, ובכלל זה כמובן כל הצעה של ההסתדרות הרפואית.

הכוללות שמנעו עובד מלהתקבל לעבודה גם אם התאים לה, וכן ביטול הפנסיה רק במקרה של הגבלה ספציפית במקום הגבלה כללית שהיתה נהוגה קודם־לכן.

10—11. סיקוח על השימוש בצבעים
לצביעת ממתקים

חבר־הכנסת מ. ב. נסים שאל את שר הבריאות ביום ו' בשבט תשכ"א (24 בינואר 1961):

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיבני:

(1) האם יודע משרדו על הצפת השוק בממתקים מסוגים שונים הצבועים בצבע המיועד לטכסטיל והמכיל רעל?

(2) היודע משרד הבריאות כי רעל זה, לדעת רופאים בנייטמן, עלול לגרום למחלות סרטן ומחלות חמורות אחרות?

(3) האם ערך משרד הבריאות בדיקות מתאימות כדי למצוא אבחנות אלה?

(4) האם דאג משרד הבריאות להזהיר את הציבור מפני קניית מצרכים אלה?

(5) מה בדעת משרד הבריאות לעשות כדי לשים קץ לשערורייה ציבורית זו?

(6) האם מוכן משרד הבריאות לדאוג שתגושנה תביעות משפטיות נגד מרעיילי האוכלוסיה?

(7) האם מוכן משרד הבריאות לערוך מאכן ולהבא ביקורת מתמדת על השימוש בצבעי מאכל?

חבר־הכנסת א. ידלין שאל את שר הבריאות ביום כ"א בשבט תשכ"א (7 בפברואר 1961):

ביום 10 בינואר 1961 פורסמה ב"דבר" כתבה על "ממתקים וצבעי מאכל" מאת שלומית עמיר. בכתבה מושמעת הטענה כי היצרנים של דברי מתקה משתמשים בצבעי טכסטיל במקום צבעי מאכל לצביעת הסוכריות, וכי הבדיקות הכימיות של ד"ר ז. מולוסטר הוכיחו שחלק גדול ממוצרי המתקה מכיל רעל העלול לגרום סרטן.

הואיל והמדובר בסוכריות הנבלעות יום על־ידי רבבות ילדים, אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. הנערכת חקירה כדי לבדוק אמיתותן של הטענות הנ"ל, ואם לאו — האם בדעת השר להורות על חקירה כזאת?

2. אם נערכה חקירה — מה הן התוצאות שהעלתה, ומה בדעת משרד הבריאות לעשות כדי לעקור תופעה זו וכדי לענוש את האשמים בכל חומר הדין?

שר־הבריאות י. ברזילי:

חבר־הכנסת משה נסים ואהרן ידלין הגישו שאלות באותו נושא עצמו: סיקוח על השימוש בצבעים לייצור ממתקים. יורשה לי לאחד את התשובה לשתי השאלות ולהגישה בסדר שונה במקצת מסדר הסעיפים בשאלות.

1. יחידת התברואה והמכון לתקנים לחומרי רפואה של משרדנו ערכו ועורכים אופרות בדיקות של ממתקים במסגרת פעולתם השיגרתיים וכן במסגרת של סקר מיוחד.

2. מתוך 300 מוצרים שנבדקו, נמצאו כ־20 דוגמות המכילות צבעים שאינם כלולים ברשימה המאושרת בארץ בתור צבעי מאכל. דוגמות אלו נבחנו בקפדנות מיוחדת ובדרכי ניסוי ומחקר שונות במכון לתקנים של חומרי רפואה.

הבדיקות של 20 דוגמות לא גילו רעילות כמובן הרגיל של המלה. בריכוזים שנמצאו; ובניסויים נרחבים וחוזרים על חיות לא נמצאה הוכחה שהם עלולים לגרום סרטן.

ההעלות בהתחשב עם בעיות כלכליות כלליות. אני מקווה שתוך זמן קצר תסכם ועדת-המשנה את חוות-דעתה ותגיש את הצעותיה לוועדת השרים לעניני כלכלה לשם אישורן על-ידי הממשלה.

15. ידיעה בעתונות על בקשת חסינות לעדים בעלי עבר נאצי

חבר-הכנסת ש. ז. אברמוב שאל את שר המשפטים ביום כ"ז בשבט תשכ"א (13 בפברואר 1961):

בעתונות מיום 3 בפברואר 1961 התפרסמה ידיעה, לפיה מבקש עורך-דין סרוואציוס, פרקליטו של הצורך אדולף אייכמן, חסינות לעדים בעלי עבר נאצי.

אי לכך אבקש את כבוד השר להשיבני:

א. הנכונה הידיעה?
ב. המוכן כבוד השר להודיע באופן החלטי ששום רוצח נאצי לא ייהנה מחסינות כל-שהיא?

ג. המוכן כבוד השר להודיע שממשלת ישראל ועמה יעשו את המאמצים לעתיד כבעבר להעמיד כל פושע נאצי לדין?

שר-המשפטים פ. רוזן:

א. הידיעה אינה נכונה. לא הוגשה כל בקשה בנידון.
ב. לא היתה ואין כל כוונה להעניק חסינות לאנשים שעברו עבירות לפי חוק עשיית דין בנאצים ובעוריהם, תש"ו—1950.

ג. ממשלת ישראל תעמיד לדין כל אדם הנמצא בתחום סמכותה, שעבר עבירה לפי החוק האמור, והממשלה תגיש כל סעד אפשרי לכל מדינה אחרת שתעמיד כל עבריין כזה לדין.

16. הוצאות הבאתם של עדי הגנה במשפט אייכמן מחוץ-לארץ

חבר-הכנסת ש. ז. אברמוב שאל את שר המשפטים ביום כ"ז בשבט תשכ"א (13 בפברואר 1961):

בעתונות מיום 5 בפברואר 1961 התפרסמה ידיעה, לפיה תובע עורך-דין סרוואציוס, פרקליטו של הצורך הנאצי אדולף אייכמן, כיסוי הוצאות הבאתם של עדי הגנה מחוץ-לארץ.

בהמשך הידיעה נמסר שיש נטיה לקבל תביעתו זו, והי"ע המשפטי נמנה עם הנוטים להיענות לבקשתו של עורך-דין סרוואציוס.

אי לכך אבקש את כבוד השר להשיבני:

א. הנכונה הידיעה?
ב. האין כבוד השר סבור שממשלת ישראל עשתה די בכך שהעמידה סכום ניכר למדי לרשות ההגנה?

ג. האין כבוד השר סבור שהגיעה העת להפסיק בתוקף את תביעותיו ההולכות ורבות של עורך-דין סרוואציוס?

שר-המשפטים פ. רוזן:

א. הידיעה אינה נכונה. לא הוגשה כל בקשה בנידון.
ב. כן.
ג. השאלה אינה מתעוררת.

17. הצעת חוק סדרי הדין הפלילי

חבר-הכנסת ח. רובין שאל את שר המשפטים ביום כ"א באדר תשכ"א (9 במארס 1961):

בהמשך לשאלתתי בענין סדרי הדין הפלילי ותשובת

13. מספרם של נפגעי שיתוק ילדים
חבר-הכנסת מ. ב. נסים שאל את שר הבריאות ביום ד' באדר תשכ"א (20 בפברואר 1961):

אודה לכבוד שר הבריאות אם יואיל להשיבני:

מהי הסיבה לעליה במספר נפגעי שיתוק הילדים, ומה בדעת משרדו לעשות כדי לצמצם תופעה זו?

שר-הבריאות י. ברזילי:

משנת 1950 עד 1956 נעו מקרי שיתוק הילדים בין 550 בערך לשנה ובין 1,600 לשנה.

בשנת 1959, כתוצאה מן החיסון, הגענו ל-36 מקרים בשנה, ובשנת 1960 המספר הוא בערך 40; במובן סטטיסטי אין כל הבדל במספר בין שנת 1959 לשנת 1960. בניחותה של מקרים אלה, נתברר שחלק מן החולים לא קיבלו זריקות, ובמיוחד-מה, כתוצאה מהזנחת ההורים.

לפי בדיקה שנעשתה בשיתוף עם הוועדה המייעצת לוירוסים, נראה שהחיסון היה יעיל גם בשנת 1960. למרות זאת, הציעה ועדה זו לתת זריקה רביעית לילודי 1959 וליילודי 1960.

14. פעולת הממשלה לאור מסקנותיה של הוועדה הציבורית לענין שינויים בחוקי הגנת הדייר

חבר-הכנסת י. ספיר שאל את שר המשפטים ביום כ"ז בשבט תשכ"א (13 בפברואר 1961):

במאי 1958 מינתה הממשלה ועדה ציבורית לחקור בעיית שכר הדירה המוגן. ביום 8 ביוני 1960, בהצעתו לסדר-היום, שאלתי על סיבות הדחיה בפרסום דו"ח הוועדה הני"ל, הידועה בשם ועדת אינוברג, בתשובת שר המשפטים להצעתי נאמר ("דברי הכנסת" מיום 8 ביוני 1960): "אם נקבל את מסקנות הוועדה בעוד חודשים, הרי הממשלה ודאי תגש מיד לעבודה. אני יכול לומר — ואני אומר זאת בכוונה בנוכחותו של שר האוצר, שביקשתיו להישאר באולם — שגם בממשלה יודעים שצריך לעשות משהו להטבת מצב בעלי הבתים. על כך אין חילוקי דעות".

אי לכך אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. מתי יגושה הממשלה לעבודה בהתאם להודעתך ביום 8 ביוני 1960?

2. מתי תפרסם הממשלה את מסקנותיה והוראותיה בייחס למסקנות ועדת אינוברג?

3. האין כבוד שר המשפטים גורס שלאור העדר "חילוקי דעות ביחס לצורך בהטבת מצבם של בעלי הבתים", כל דחיה בביצוע החלטות הממשלה בנוון היא בבחינת סתירה לעמדתה המוצהרת?

שר-המשפטים פ. רוזן:

1. ביום 23 באוגוסט 1960 הגישה הוועדה הציבורית לענין שינויים בחוקי הגנת הדייר דין-וחשבון לשר המשפטים. הדין-וחשבון הוגש לממשלה והובא לידיעת הציבור.

2. בהתאם להמלצות הוועדה, הגשתי כעבור זמן-מה לממשלה הצעות דבר העלאת דמי השכירות, בדרך של תקנות, בזירות ובבתי-עסק. ההצעות נדונו בוועדת השרים לענייני כלכלה, וזו מינתה ביום 5 בפברואר 1961 ועדת-משנה של שלושה שרים לבדיקת התקנות.

3. אמנם אין חילוקי דעות ביחס לצורך בהטבת מצבם של בעלי הבתים, אך קיימים חילוקי דעות ביחס לשיעור

שרויות הערעור, לא מן הדין הוא להחיש את התיקונים הא-
מורים בשאלות 1 ו-2 בלי לחכות לתיקונים כוללים של סדרי
הדין הפלילי ?

שר-המשפטים פ. רוזן :
1-2. כן.

3. כפי שכבר עניתי בתשובתי לשאלתה הראשונה של
חברי-הכנסת רובין בענין זה, הצעות התיקון הנ"ל אמנם נמ-
צאות בהצעת חוק סדרי הדין הפלילי הכולל, אולם מאחר
שהעברת חוק כולל זה בממשלה ובכנסת תארך זמן רב,
הוריתי עתה להכין הצעת חוק נפרדת לתיקונים המבוקשים.

ב. חוק התקציב לשנת 1961/62, תשכ"א — 1961 *

(קריאה שניה)

היו"ר ק. לוח :

אנו עוברים לסעיף ב' של סדר-היום : חוק התקציב לשנת
1961/62, קריאה שניה, — תקציב משרד החוץ, רשות-הדיבור
לשרת-החוץ.

שרת-החוץ ג. מאיר :

אזוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת התקציב של משרד
החוץ לשנת הכספים 1961/62 היא 19,200,000 ל"י לעומת
17,270,000 ל"י בשנת הכספים הקודמת. התוספת היא איפוא
סך 1,930,000 ל"י. מתוספת זו יש לנכות סך 635,000 ל"י,
המורכב משני הסכומים הבאים: 430,000 ל"י לכיסוי ההת-
ייקרות לעומת אשתדק ; 205,000 ל"י לכיסוי הוצאות ביצוע
החלטות וחוקים.

מן הראוי להעיר כאן, כי לאמיתו של דבר מסתכמות
הוצאות ביצוע החלטות וחוקים בסך 220,000 ל"י, אך כיוון
שבדמי חברותנו באומות המאוחדות חלה הקטנה בסך 15,000
ל"י, נקבתי בסעיף זה בסכום נטו 205,000 ל"י.

ניכוי הסך 635,000 ל"י מן התוספת הנזכרת מלמד, כי
התוספת הריאלית בתקציב משרד החוץ לשנת 1961/62 אינה
אלא 1,295,000 ל"י. אם נושה תוספת זו לתוספת הריאלית
אשר אושרה בשנת הכספים שעברה, ואשר הגיעה (לאחר
הניכויים לכיסוי ההתייקרות ולביצוע החלטות וחוקים) לסך
1,670,000 ל"י, נמצא שהשנה קטנה התוספת ב-375,000 ל"י
מזו שאושרה אשתדק.

אין פירוש הדבר שפעולות משרד החוץ תקטנה השנה
לעומת השנה שעברה. התוספת הוקטנה השנה למרות שמשרד
החוץ מתכנן הרחבה בפעולותיו לשנת 1961/62, אשר לא
יבטל מן הרחבה שחלה בפעולות המשרד בשנת הכספים
1960/61. הרחבת הפעולה בשנת הכספים הקרובה בודאי
תתבטא בהוצאות כספיות שתעלינה על התוספת שהזכרתי,
והוצאות אלו תכסינה על ידי קיצוצים בתקציבים של נצי-
גויות קיימות.

התוספת הריאלית בסך 1,295,000 ל"י לשנת הכספים
הקרובה תשמש לביצוע הפעולות הבאות : הקמת ארבע נצי-
גויות חדשות — 600,000 ל"י ; תוספת כוח אדם לנציגויות
קיימות להרחבת שטחי פעולתן — 170,000 ל"י ; הרחבת
הפעולות הכלליות, כולל הרחבת רשת הדואר הבלדרי, שנ-
עשתה הכרחית עם הקמת נציגויות חדשות — 525,000 ל"י ;
בסך הכל 1,295,000 ל"י.
נוסף על ארבע הנציגויות החדשות, שלפתיחתן נועדה

גרעיניים. אני מאחלת לשיחות אלו הצלחה ומקווה כי הצלחתן תקל על מציאת פתרון לשאלה היותר רחבה של פירוק הנשק והפיקוח עליו.

כנסת נכבדה, אפריקה היא האזור שהטביע חותמו יותר מכל אחר על ההתפתחות המדינית בעולם כולו ועל מערכת יחסי החוץ שלנו בכלל זה. ברשות חברי הכנסת, אקדיש חלק ניכר מסקירתי ליבשת זו.

התרחשויות השנה החולפת באפריקה, שגולת כותרתן היחה יציאת שבע־עשרה מדינות אפריקניות לעצמאות, סימלו נצחון יסוד הצדק, כי לא ימשול עם בעם אחר.

הייתי רוצה להעביר אליכם קצת מתחושת המעמד ההיסטורי והאנושי הגדול, שעממה בלב כל מי שנכח בעצרת הס' תינו אשתקד, כאשר נתקבלו חברותינו החדשות בנו אחר זה, לארגון האומות המאוחדות. אי־אפשר היה שלא להתרגש למראה המשפחה הגדולה שניצבה לפנינו, משפחת חבל כולה כמעט.

יבשת אפריקה הפכה כמעט בן־לילה ליבשת בעלת השפעה ומשקל ממדרגה ראשונה. כניסת מדינות אפריקה לאו"ם הביאה לתמורה רבת־בלמות בארגון, במהותו ובחלוקתו הפנימית, ולא נפתרו עוד הבעיות החשובות הנובעות מהמציאות הזאת. אחת הבעיות האלה היא המאזן המסוים שהיה קיים עד כה ביחסי הגושים במוסדות או"ם, אשר אינו מתאים עוד נוכח שינוי ההרכב, הצדק מחייב הרחבת מוסדות אלה, כדי שאפריקה תקבל בהם את הייצוג המגיע לה. — וזוהי רק בעיה אחת מני רבות.

ההליך היציאה לעצמאות באפריקה עודנו נמשך, ובחודש הבא נחזה בעצמאות סידרה־ליאונה, ארץ מקסימה, שהיה לי העונג לבקר בה בסיורי האחרון באפריקה.

מדינות אפריקה החדשות עוברות עתה את חבלי הס' תגלותן לנסיבות החדשות שבעצמאות, בהן יש סיכויים כבדי רים, אך גם סיכונים לא מעטים. מי כמונו יודעים כי בעצי מאות לב לא בא המאבק לסופו, ובמידה רבה הוא רק מתחיל אז: מאבק על שמירת העצמאות ועל מלויה תוכן לאומי, חברתי, חומרי ורוחני.

מאלפת העובדה שפרט למקרה אחד התגשמה היציאה לעצמאות באפריקה כמעט ללא זעזועים, ללא שפיכות דמים וללא הסוגה כההליכי המינהל והפיתוח. המדינה החורגת מכלל זה היא קונגו. ככל ששה־עשר המקרים האחרים, בהם הושגה השנה עצמאות באפריקה, נסתייע הדבר בשיחות פעולה בין העמים המושלים לשעבר לבין העמים המשתחררים, ועובדה זו מורה על רצון טוב ובגרות מדינית מצד כל הנוגעים בדבר.

רגשות הסיפוק והרווחה שליוו את עצמאות שאר המדינות האפריקניות לא היו מנת חלקה של קונגו. התהליך לעצמאות בה היה ועודנו מלווה זעזועים והתפוררות המסגרות השלטוניות, על כל הסכנות החמורות של מלחמת אוי רחים, העלולה לגלוש אל מעבר לתחומי המדינה ולהוות איום לשלום ביבשת ואולי גם מחוצה לה.

משנתגלע המשבר בקונגו ונתבררה חומרתו מיהרה ישראל להושיט עזרה ושיגרה רופאים וצוות רפואי לארץ זו. פעולתנו המהירה והמועילה וכתה להוקרה מצד כל דורשי טובת בני קונגו.

המאורעות בקונגו הביאו לליבה של אפריקה כמה מן הגילויים השליילים של ההתנגשות הבין־גושית. אנו מאמינים כי בני אפריקה לא ייגררו להתנגשות זו וכי פניהם לאחזות ולשיתוף אמת.

דבריו על קשיים במציאות כוח האדם הדרוש, ברצוני להוסיף, כי בבעיה זו אנו נתקלים לא רק באפריקה; ביחוד אנו נתקלים בה כשהמדובר בשטחים המחייבים התמחות מירי חדת. לדוגמה: הרחבת היקף סחר החוץ שלנו (שיגיע בשנת הכספים הבאה לסכום של יותר ממיליארד מאה מיליון דולר בשני הכיוונים) מטילה מעמסה כבדה על וציגויותינו בחוץ־לארץ. בשיתוף עם המשרדים הכלכליים הנוגעים בדבר ננקי טים צעדים לארגון מסגרת הדרכה, אשר תקנה למועמדים ככוח את ידיעות היסוד הדרושות, במגמה להכשיר עתודה לתפקידים אלה. עם זאת ברור שאין לראות בהדרכה כזאת פתרון כולל לשאלת כוח האדם לייצוגנו בחוץ־לארץ.

במקביל להתרחבות רשת ייצוג ישראל בעולם, גדל ייצוג המדינות בישראל. למעלה מחמישים מדינות מיוצגות ייצוג דיפלומטי או קונסולרי בישראל, וזאת בשעה שמדינות אפריקה החדשות לא השלימו עדיין את מנגנון שירותן הדיפלומטי.

למעשה מקיפים יחסי החוץ של ישראל את כל המדינות החברות באומות המאוחדות, להוציא מדינות ערב ושלוש מדינות אחרות המושפעות על־ידי ערב ביחסן לישראל.

יחסי החוץ שלנו גדלים לא רק בהיקפם, אלא גם בתוכנם. עוד אעמוד על הרחבת פעולתנו בשדה השיתוף הבינלאומי. אזכיר כאן, כי לצורך זה הקמנו מחלקה מיוחדת במשרד החוץ, דוגמה אחרת היא פעולתנו בשטחי ההסברה וקשרי התרבות. עם התרחבות ייצוגנו בעולם חייבת גם הסברתנו להתרחב במספר השלושנות וברכתי גישה מיוחדים בכל אזור. וגם מערכת המספרתנו במדינות הוותיקות חייבת לגדול, בכימות ובאיכות.

ברצוני לעבור עתה לסקירת המאורעות בשנה האחרונה. במלחמה הקרה בעולם נראו השנה עליות וירידות, חריפות והקלות. לצערנו היו דווקא חרפות כאלה אשר הגיעו לשיאים שלא היו דוגמתם של שנים. בגזרות רבות ניתן ביטוי מדויק להחרפה זאת, וביחוד ביבשות העמים העצמאיים החדשים, באפריקה ואסיה — והדיה בשמעו בתוך ארגון האו"ם מות המאוחדות. בהמשך דבריו עוד אחזור לאספקטים שונים של התפתחות זאת, אשר מאז מלחמת קוריאה לא היתה חמורה כמוה.

כבשנים קודמות נמשכו גם השנה המאמצים לפירוק נשק בעולם, וכעבר נשאר מאמצים אלה בתחום הדיבור, ללא מעשה של ממש בצדו. אין דבר ממונע מדינה העוסקת בצבירת נשק מעסוק גם בהטפה לפירוק נשק. הדיבורים בנושא זה היו במידה רבה לשיגרה חסרת תוכן. השכל הישר מחייב שערכים כגון „שלום“, „קיום בצוואת“ ו„פירוק נשק“ יהיו ערכים מוחלטים שאינם ניתנים לחלוקה; אולם במציאות הבינלאומית של היום אין התבד כן. כאשר שמענו את שליט קיים מציע בעצרת או"ם כי נשיא ארצות־הברית וראש ממשלת ברית־המועצות ייפגשו פנים אל פנים לשיחות על פירוק נשק, בשעה שהוא עצמו מסרב להיפגש פנים אל פנים עם ישראל, נוכחנו שוב לדעת מה ריקים מכל תוכן אמיתי ועקיבות יכולים להיות הדיבורים בנושאים כה עקרוניים וקדושים, אשר עתה העולם תלוי בהם.

לא דינוי פירוק הנשק מבטיחים את העולם מפני התלקחות, אלא ההכרה הכללית שבמלחמת עולם עתידה לא יהיו מנצחים ומנוצחים. הכל יהיו מנוצחים, אם יהיו בכלל. הכרה נוראה זו ראויה שתעורר את המעצמות הנוגעות בדבר להגיע להסכם על פירוק נשק.

מחר ועודמו להתחדש שיחות גיבנה על הפסקת ניסויים

להגדלת מספר המשתלמים בישראל במשך השנה ל-1,000 ולשיגורם של יותר מ-400 ישראליים לחוץ לארץ.

בפעולתנו זו ניכרת התעצמות לא רק במספרי המומחים והמשתלמים ובמספר הארצות הנכנסות למעגל שיתוף פעולה אתנו, אלא גם בהתרחבות השטחים בהם אנו עוסקים. בעוד שהחקלאות והקואופרציה היו הנושאים העיקריים עד לשנה האחרונה, הרי במשך 1960 הורחבה היריעה לשטחים הבאים: חינוך נוער, פעולה בין נשים, הכשרה מקצועית ותעשייתית, מינהל ציבורי, תחבורה, תעופה וימאות, שיכון ובינוי, תבי רואה ורפואה, תיירות ומלונאות.

נסייננו בשטח החקלאות והקואופרציה החקלאית קנה לו מוניטין בעולם ובא לידי ביטוי בוועידותיו של ארגון המזון והחקלאות הבינלאומי, הגששו לאחרונה הצעה לקרן המיוחדת של האו"ם להקמת מרכז קבוע בישראל להכשרת מדריכים ובעלי מקצוע חקלאיים של המדינות המתפתחות.

בהרגשת שמחה רבה יכולה אני לבשר לבית, כי תכנית שיתוף הפעולה שלנו עם הארצות המתפתחות תכלול מעתה גם לימודים אקדמיים לתקופה של כמה שנים, החל משנת הלימודים הבאה. אנו מתכננים שורה של פעולות במסגרת זו, ובהן: הענקת 30 מילגות לסטודנטים, ללימודים אקדמיים סדירים לקבלת התואר הראשון, בטכניון ובאוניברסיטה; הענקת 20 מילגות לבוגרי אוניברסיטאות לשנה אחת; קורס מיוחד בבית-הספר לרפואה של האוניברסיטה העברית, למשך 5 שנים; קורס מיוחד בטכניון להנדסה חקלאית, למשך 4 שנים; כן אנו משתפים פעולה עם האוניברסיטה העברית בהכנותיה לקראת הנהגת לימודי אפריקה בה.

ריבוי משתלמים מאפריקה, מאסיה וממקומות אחרים בינינו, מביא אותי לפנות אל הציבור בישראל בבקשה כי יתן ביטוי חיוני ופעיל לתודעת הכנסת האורחים, הקיימת בלב כל אחד מאתנו כלפי אורחיו אלה.

על מנת לעמוד במבחן ולהצדיק את השקעו שרכשנו בין המדינות החדשות והעמים המתפתחים, אין די ביוזמת הממי שלה וביזומת המוסדות הציבוריים האחרים, אלא על כל איש ואשה בארץ לעשות למען קליטה אקטיבית של בני עמים אחרים בתוך חברתנו. אני יודעת היטב כי לאיש מאתנו אין דעה קדומה על צבע עור, גוץ או דת שונים משלנו; אולם ידידות של ממש נרכשת לא על ידי סובלנות פסיבית; זוהי מצוות-עשה, וכדי לקיימה יש צורך במעשים חיוביים, בהי מנות, בהתיידידות אישית ובחיי חברה משותפים. אני קוראת ביחוד לנוער שלנו לצעוד לקראת אורחיו ולעשות הכל כדי שירגישו עצמם בינינו כבביתם.

מקום מיוחד נועד לוועידה הבינלאומית על תפקיד המדע לקידום מדינות חדשות, אשר התכנסה במכון וייצמן ברחובות ואשר כינסה בארץ מדינאים ומדענים מכל היבשות. ועידה זו שימשה מפגש בין שני עולמות; עולם הישגים המדעיים מחד, ועולם השחרור הלאומי מאידך. ישראל הוכיחה שהיא מהווה מקום מתאים לפגישה בין שני עולמות אלה. חשיבותה של הוועידה אינה רק בעצם קיומה, אלא בעיקר בפעולה המתארגנת בעקבותיה להמשך המאמץ של שני הגורמים האלה לשחף פעולה לטובת הארצות המתפתחות.

קשרינו הכלכליים עם ארצות אפריקה עומד צנועים. עם זאת הביאה אתה שנת 1960 העמקה והרחבה ניכרת של פעולתנו הכלכלית במדינות האפריקניות החדשות. במשך שנה זו הכפלנו את יצואנו אליהן, לעומת השנה שקדמה לה, ואם נבחן את התקופה מ-1957 עד 1960, נמצא שהיצוא גדל בה כמעט פי ארבעה.

ארשה לעצמי לחזור כאן על כמה עיקרים שהדגשתי בפני עצרת או"ם באוקטובר: קונגו שייכת לקונגואים ולהם בלבד הזכות לקבוע מהו המשטר שבו ברצונם לחיות. פיצול מדינות חדשות אינו לטובתם של עמי אפריקה. יידי עמי אפריקה בוודאי אינו להפיק יתרונות מיסוריהם. על האו"ם לסייע להשליט אחדות בין כל השבטים והגורמים הקונגיים ולאפשר להם להכריע גורל ארצם לפי רצונם החפשי ולפי צרכיהם הם.

תוצאה חמורה מפרשת קונגו היתה הביקורת של הגוש הסובייטי על פעולת או"ם בקונגו, ובעקבותיה הציעו הצעה לשינוי מבנה מזכירות הארגון. הצעה זאת כללה חלוקת או"ם לשלושה גושים, מינו שלוש מזכירים — כל אחד נציג של אחד הגושים — והענקת כוח וטו לכל אחד מהם. לדעתנו אין הצעה זאת רצויה וגם לא מעשית, כי פירושה הוא יצירת טו לגבי ביצוע, בנוסף לוטו הקיים כבר ממילא במועצת הבטחון לגבי החלטות. גם אין אנו מקבלים את חלוקת העולם לגושים, ובוודאי לא באישורו של האו"ם.

ידידותנו לעמי אפריקה מושתת על יסודות עמוקים ויציבים. אנו מדינה דמוקרטית, קטנה וחסרת שאיפות הש-תלטות, ויש לנו תכונות המייחדות אותנו בעיניהם. כמוהם, אנו מדינה צעירה, שעמדה ועומדת לפני בעיות דומות לש-הם, שרכשה נסיון מסויים בשיטות פיתוח מקוריות ובצורות חיים חלוציות העשויות לשמש גם אותם, ושמוכנה להושיט יד ידד מסויעת, ללא חשבון של תמורה מעבר לעצם קשירת הידידות.

ביטוי חי להידוק יחסי ישראל עם מדינות אפריקה ניתן בביקורים הרבים שנערכו על ידי אישי אפריקה בישראל ועל ידי אנשי ישראל באפריקה. בתקופה הנסקרת ביקרנו מנהי גים ושרים מרוב ארצות אפריקה, וארבעה משרינו יצאו בראש משלחות לאפריקה להשתתף בחגיגות העצמאות של כמה מדינות ולהכיר מקרוב את בעיותיהן וצרכיהן של ידידותנו החדשות.

ברצוני להוכיח כאן את התעורכה הניידת שרכננו, בשי-תוף עם משרד המסחר והתעשייה ועם משרדים וגורמים אחרים, בארצות מערב-אפריקה; הדי הצלחתה מוסיפים להגיע אלינו מדי יום ביומו.

מבין 46 הארצות המתפתחות, שאתן אנו מקיימים מגע פעיל של שיתוף בינלאומי, 20 הן באפריקה, 9 באסיה, 9 באמריקה הלטינית ו-8 באגן הים התיכון ובמקומות אחרים. שדה פעולה זה הוא אחד הביטויים המעשיים ביותר לידידותנו עם מדינות מתפתחות בחלקי עולם שונים, ובעיקר עם המדינות החדשות באפריקה. מן הראוי שאסקור בקצרה פעולתנו זו, בהיקפה העולמי, ולא רק האפריקני.

מספר המשתלמים שהגיעו מארצות מתפתחות לישראל גדל מכמה עשרות בשנת 1959, ליותר מ-750 בשנת 1960. למעלה מ-600 מהם באו במסגרת הפעולות הממשלתיות המתאמות על ידי משרד החוץ. גורם ציבורי עיקרי שהגביר אף הוא פעולתו היתה ההסתדרות הכללית, שהקימה בשנה זו את המכון האפראסיני, אשר קלט כבר כ-70 משתלמים ראשוניים.

מספר המדריכים, המומחים והיועצים, שנשלחו מישראל לארצות מתפתחות, גדל אף הוא ויגיע ליותר מ-150, — וזה איננו כולל עשרות מנהלי עבודה העוסקים בחברות בנין משותפות ומפעלים לכלכליים אחרים, שעוד אעמוד עליהם בהמשך דברי.

בחשיים הראשונים של 1961 גדל קצב הפעולה בתנועה דו-סטרית זו, והתכנית הנתונה עתה בשלב ביצוע תביא

שקדמו לשלטון איינהאור, היו אלו שנים של תמיכה מדינית בישראל כאחת ממדינות האזור, במסגרת מדיניותה של ארצות-הברית, התומכת בעצמאותן ובשלמותן של כל מדינות המזרח התיכון והמעוניינת לסייע לקיום יציבותו של האזור ולפיתוחו הכלכלי.

אתחשב אל האמת אם לא אציין שהיו בינינו גם חילוקי דעות, וביניהם גם חריפים, אולם על אף ניגודי הגישות שנתגלו בזמן, נשארה והוכיחה עצמה הידידות העמוקה של העם האמריקני ושליטיו כלפי מסעלנו כסוד איתן ביחסינו. וגם מצדנו אנו נשארה ידירות זאת אחד הנכסים היקרים ביחסי החוץ שלנו. שקדנו על טיפוחה והעמקתה וכך נמשך. אנו מאחלים לקברניטים החדשים של ארצות-הברית הצלחה במאמציהם להנחיל בעולם שלום, בטחון וחופש. אנו שואבים עידוד ממאמצי הנשיא החדש להביא להבנה גוברת בין מזרח ומערב ואנו עוקבים בענין מיוחד אחרי יצירתו — „חטיבת השלום“ (Peace Corps).

מוקדם לומר דבר על גישת הממשל החדש לשאלות המטרייות אותנו באזורנו, אך לא אוכל שלא להזכיר כאן דברי סגן נשיא ארצות-הברית לפני כמה שבועות. בניו-יורק, כאשר אמר כי הממשל האמריקני תנסה לבודק האפשרות להפחית את מתח החימוש באזור. ברצוני לומר, שלקראת מטרה זו תמצא ווינגטון שותף נאמן בממשלת ישראל.

כנסת נכבדה, אין בכוחתי להאריך בסקירת, ולכן אפסח על הזכרת כל אחת מעשרות המדינות אשר ביחסינו אתן לא נתחדש דבר מיוחד. למותר להדגיש שבין אלה נמנות רבות מידידותינו המסורות והנאמנות ביותר באירופה המערבית, באסיה, באמריקה הלטינית ובשאר חלקי העולם.

לא אוכל לפסוח כליל על מערכת יחסינו עם ברית המועצות. אמנם לא אירע בהם מאורע בולט ולא חלו התפתחות או מפנה. אולם דווקא הסטיות שבממצב היא בלתי רצויה. מצדנו לא נחסך מאמצים להביא להבנה הדדית, כי עז רצוננו לשיפור האווירה.

אני רוצה לפנות מכתב בקריאה לממשלת אוסטריה. אינני יכולה שלא להזכיר לה את חובתה האנושית לפצות כראוי את קרבנות המשטר הנאצי. אין שום הצדקה לכך כי רבבות הקרבנות של השנים ההן באוסטריה, שחלק ניכר מהם — כעשרים אלף — חיים בישראל, לא יזכו לפיצויים. גם במשך השנה האחרונה, הבענו את דאגתנו בפני ממשלת אוסטריה, בכתב ובעל-פה, ותבענו פעולה נמרצת להסדר סופי של הבעיה. אנו מקווים כי ממשלת אוסטריה תמצא בהקדם דרך נאותה להיענות לתביעה צודקת זו.

בהקשר זה עלי להזכיר, כי על כל המדינות שהגיעו או תגענה להסדרי פיצויים עם גרמניה המערבית, מוטלת חובה מוסרית לחוקק חוקים שיבטיחו פיצויים נאותים לכל היהודים שסבלו מרדיפות הנאצים בהיותם אזרחיהן. חוקים אלה חייבים להבטיח זאת כמובן גם לאלה מקרבנות הרדיפות היושבים היום בישראל, אף אם איבדו בינתיים אזרחותם המ' קורית או ויתרו עליה.

אני שמחה להודיע לכנסת כי בחודש מאי השנה אבקר בחמש מדינות סקנדינביה כאורחת ממשלותיהן הידידותיות. בביקורי זה אראה לעצמי זכות גדולה להביע לעמים אלה ולמנהיגיהם את תודתו העמוקה של העם בישראל והעם היהודי כולו על חלקם הרב של עמי סקנדינביה בהצלת יהודים מגרמניה הנאצית ומאזורי כיבושה בימי זעזועות מלחמת העולם האחרונה. אני מלאת תקווה כי ביקור זה, וכן ביקורי הגולמים של שרי אותן המדינות בישראל, יהדקו עוד יותר

יחד עם עצמאותן המדינית וזכות ארצות אלה בחופש פעולה כלכלי, והן משתחררות מסדרי המסחר המסורתיים. בד בבד נפתחים להן אופקים חדשים בשטחי הפיתוח הכלכלי והחברתי והן מחפשות לעצמן שותפים אשר אין פניהם להשתלטות מדינית ולרווחים מופרזים. נעשו על ידינו צעדים ראשונים לפעולה בארצות אלה, בשטחים שבהם כבר רכשנו נסיון והצלחנו להכשיר כוחות מקצועיים. בעיקר מדובר בפיתוח חקלאי ובביצוע עבודות ציבוריות, אך גם בשטחים אחרים יכולנו להעמיד לרשות המדינות מנסיונו, כגון עזרה להקמת תעשיות ומפעלים ולייסוד קווי ספנות וחברות מס' חריות. גורמים כלכליים ישראלים, וגם גופים ממשלתיים ופרטיים, התייסו לפעולה פוריה זו. בכל הפעולות האלה היצבנו לעצמנו עקרון: לא נבקש ליצור אינטרס-קבע. כאנו לעזור לעמים אלה ואנו גאים כאשר אנו גורמים לכך שאנשי מקצוע מקומיים מוכנים לקבל על עצמם ניהול מפעל זה או אחר.

יש גורמים כבדי משקל בעולם, ובראשם מצרים, שאינם רואים בעין יפה הידוק קשריה של ישראל עם מדינות אפריקה. אלה אינם בודקים באמצעיהם ובתעמולת שקרים, בלחץ ובסוד' טנות הם מנסים לשדל את מדינות אפריקה לעמדה האנטי-ישראלית. אני שמחה לציין שתקוות גורמים אלה לבודד אותנו בקהל העמים האפריקני נכבדה.

יחד עם זאת טעות היא לחשוב שיחסים בין עמים הם סטטיים. לא תמיד זהים האינטרסים המשתנים של עם אחד עם האינטרסים המשתנים של עם אחר. יש שנוצרים מצבים מדיניים — והם אינם תלויים דווקא בנו — בהם רואית מדינות ידידותיות צורך שעה להזדהות עם נוסחאות מזיקות לנו. מצב כזה הביא להחלטה האנטי-ישראלית של ועידת קובלנקה. ממשלת ישראל ראתה בצער את החלטה שנתקבלה. מעולם לא יסתה ישראל להכניס את מדינות אפריקה אל תוך הסכסוך בין ארצות ערב לבינינו. נאצר הוא שמשדל לעשות כן, אך אני מקווה שמנהיגי אפריקה יכירו כי דרך זו של נאצר נפסדת היא.

החלטת קובלנקה אינה מצצה את המאזן המדיני. בחלקה הרבחה עתונותנו להבליט את ביטויי הביקורת וההסתייגות שהושמעו בעוועידה, אולם יש לזכור שהיו גילויי אהדה וידידות אפריקניים רבים כלפינו, לפני ועידת קובלנקה וא' חריה, והיחסים עם כל עמי אפריקה נמשכים. אוכיר כאן דברי אפריקני אחד שאמר, כי צריך היה לבוא לישראל על מנת לקרוא בעתונות ישראל מה רעים כביכול היחסים בין ארצו לבין ישראל. שכן בארצו הייתה התרשמותו הפוכה.

מדיניות ישראל באפריקה, כבכל מקום אחר, מושפעת על השאיפה לקיים ידידות עם כל המדינות ביבשת, ולעמוד לרשותן בגבולות יכולתה הצנועה במאמץ הפיתוח החברתי, התרבותי והכלכלי שלהן. ידידותנו איננה מסוייגת ואיננה מוגבלת ואיננה פוסלים שום מדינה מראש; אנו מצפים לכך שהידידות תהיה מבוססת על כבוד ורצון טוב הדדיים.

ברשותכם אעבור עתה לשאר חלקי העולם, ואתחיל בחילופי הממשל בארצות-הברית, מאורע שבודאי יטביע את חותמו על ההתפתחויות בעולם כולו.

ברצוני לציין, שבמשך שמונה שנים של ממשל רפובליקני בנהגתו של הנשיא איינהאור, שהיו מלאות התרחשויות בזירה הבינלאומית בכלל ובזירה המזרח-תיכונית בפרט, עמדנו בקשר ידידותי ואמיץ עם אנשי השלטון בכל הדרגים. היו אלו שנים של המשך עזרה כלכלית בכל צורתיה, עזרה שסייעה רבות לפריחתה והרחבתה של כלכלת הארץ. כמו השנים

תרומתנו כרוב המקרים צנועה מאד; עם זאת קיימים בהחלט שטחים בהם יוכל שיתוף טכני בינינו להביא לתועלת הדדית ניכרת.

אל נשכח כי תועמלני קצ"ם מנסים לגצל לשלילה את התסיסה באמריקה הלטינית, וביחוד את גילוייה המדיניים, במגמה לרתום מדינות אלו למרכבת התככים המדיניים שלה. התעמולה הערבית בכללה גברה לאחרונה ביבשת זו, עם פתיחת נציגויות ערביות חדשות והרחבתן של הקיימות.

גם את שטחי הפעולה המסורתיים שלנו באמריקה הלטינית לא הונחנו. פעולתנו התרבותית, למשל, היתה רבה וענפה; תערוכות של ציירים ישראליים נערכו בארצות שונות ביבשת, ובמסגרת סיורה סביב העולם הפועה התזמורת הפילהרמונית הישראלית בהצלחה רבה במסיקו. המגוון ליחסי תרבות בין ישראל לאמריקה הלטינית פועלים ללא ליאות להפצת דבר ישראל ביבשת ודבר היבשת בישראל. עליה ניכרת חלה בפרסומינו כלשון הספרדית.

ביטוי מובהק ליחסי הידידות בין ישראל למדינות אמריקה הלטינית ניתן בהשתתפותנו בשמחת עמי ארגנטינה, ונסואלה, מכסיקו וצ'ילה ביובל ה-150 לעצמאותן, שחל בשנה שעברה; שרים מישראל השתתפו בכמה מתגינות היובלי ורחובות בירושלים נקראו על שם מדינות אלה או על שם גיבוריהן הלאומיים, לציון המאורע.

הקמנו במשך השנה שגרירות בקולומביה וצירות בקובה וקיבלנו בישראל לראשונה צירים של אלסלוודור ופנמה.

אעבור עתה ליבשת שלנו, ליבשת אסיה. קשרי ידידות מיוחדים נקשרו והשנה עם נפאל. שגרירי ישראל בכרומה הגיש את כתב האמנתו השגריר לא תושב בקטמנדו, והוקמה שגרירות ישראל במקום, המנוהלת, בהעדר השגריר, על ידי ממונה תושב. לא רק בין חברי ממשלתו הקודמת של מר קויראלה, אלא גם בממשלה החדשה מצויים אישים שביקרו בישראל ושאונו מונים אותם בין ידידינו. ויש יסוד להניח ששיתוף הפעולה יתפתח גם עם השלטון החדש.

בעקבות הסכם לשיתוף פעולה שחתמנו עם נפאל, ביקרו בה שתי משלחות ישראליות, האחת על שם הקמת חברה משותפת עם נפאל לבנין וקבלנות, והשנייה לעריכת סקר מים וחקלאות.

כפי שכבר הזכרתי, הוקמו שתי נציגויות חדשות נוספות באסיה: בפיליפינים, בראשות ציר תושב, ובקמבודיה, על ידי שגריר לא תושב.

התזמורת הפילהרמונית הישראלית, שסיירה בשלוש יבשות, תרמה להאדרת ישראל, בדברו אל קהל מאזינים בערים שונות ביפאן ובהודו בלשון הבינלאומית של המוסיקה.

אינני מזכירה כאן את שאר ארצות אסיה, כגון בורמה, שאתן אנו מקיימים יחסי ידידות, ואף חמים ביותר.

התפתחות מצערת חלה ביחסינו עם ציילון. באוגוסט 1960 הודיעה הגברת בנדרנייקה, ראש ממשלת ציילון, כי ממשלתה החליטה לבטל את האמנת צירה הלא-תושב בישראל (הוא שגרירה ברומא), מאחר שהאמנתו נקבעה על ידי ממשלה קודמת, לדבריה, ללא התחשבות באינטרסים של ציילון בשאר ארצות המזרח התיכון. מן הראוי שסאקורו כאן את תולדות יחסינו עם ציילון לאשרם.

בסתיו 1956 נתנה ממשלת ציילון את הסכמתה למינוי צירנו בכרומה כציר לא-תושב של ישראל בציילון. קביעת מועד הגשת כתב האמנה נדחתה על ידי ממשלת ציילון במשך כשנה. בסופו של דבר הגיש ציר ישראל הראשון

את קשרי הידידות בין ישראל לבין ויגבירו את שיתוף הפעולה ביחסינו ההדדיים, בזירת האומות המאוחדות ובמאמץ משותף לסייע לפיתוחן של הארצות המשוועות לפיתוח.

החליכי האיחוד והליכוד באירופה מופעלים בתוקף ההגיון ההיסטורי. יבשת אירופה תרמה באלפיים השנים האחרונות יותר מכל אזור אחר לקידום התרבות האנושית, והיא מוסיפה להיות אחד המרכזים הרחנניים העיקריים של עולמנו. כיום אנו עדים להתפתחות העשויה להביא בעתיד הלא-רחוק לידי התלכדות אירופית אשר תיצור גורם בינלאומי בעל עצמה כלכלית ואוכלוסייתית הדומה לזאת של ארצות-הברית או ברית-המועצות. אירופה חדשה זאת תשאף כוודאי לעיצוב יחסי ידידות על בסיס חדש עם עמי אסיה ואמריקה המשוחררים והעצמאיים.

אנו מקווים שגם המאמצים להביא לשלום יציב באל-גיריה על יסוד העקרונות שעליהם הכריז הנשיא דה-גול, יוכתרו בקרוב בהצלחה מלאה.

באירופה המערבית התקדמה השנה תחושת הגורל המשותף תפ צעד נוסף בשטח הכלכלי, והאמץ המתואם כבר החל לתת את פירותיו.

הקהילה הכלכלית האירופית של השש (השוק המשותף) החישה את תהליכי התארגנותה וגם האיגוד האירופי לסחר חופשי של השבע הלך בעקבותיה. כיוון שחלק הארי של יצואנו מופנה לארצות אלו, וביחוד לארצות השוק המשותף, לא ראינו את עצמנו רשאים לשבת שאננים ולצפות מרוחק על ההתפתחויות, וראינו לחובה לנו לחפש דרכנו אל אירופה המתאגדת.

הגברנו את מאמצינו בכיוון זה בשנה שחלפה ואנו ממשיכים בהם. לא הגענו עדיין לתוצאות ממשיות, כי התהליכים הכלכליים באירופה טרם גובשו, וצורת הקשרים החיצוניים של הגופים אשר קמו אינה נהירה עוד די הצורך, לא לחבריהם ולא לארצות הרבות הנמצאות מחוץ לתחומם, אך ברור כי קשרים אלה הנם בלתי נמנעים.

ביחסי הידידות עם צרפת, שעם ישראל רואה בהם יסוד איתן במערכת חיינו המדיניים, נוספה השנה חוליה חשובה: נחתם והופעל הסכם התרבות בין שתי מדינותינו.

באמריקה הלטינית גוברת לאחרונה השאיפה העזה לפתור במהירות ובמרץ את בעיותיהם החברתיות-כלכליות של ההמונים ולהעלות את רמת חייהם.

הממשלות נחלצות לפעולה דחופה כדי לספק שאיפה מוצדקת זאת. מאמציהן שבתם בניצול יעיל יותר של אוצרות הטבע העצומים שבהם נתכרה אמריקה הלטינית, כהפרכת אזורים שוממים, בפיתוח החקלאות, כפרורמה אגרי-רית, בתיעוש, בפיתוח רשת החינוך ועוד.

נראה כי במצב זה נפתחות אפשרויות רבות להידוק יתר של יחסינו הלבביים והאמיצים עם מדינות היבשת, כי אנו שותפים לאותה תפיסה של פיתוח תהליכי היסודיים באמריקה הלטינית על הישגינו בפיתוח הארץ, ויש אשר חזו הדבר כמו עיניהם בעת ביקורם כאן. השיתוף הטכני והמקצועי כבר הכה שורש ביחסינו עם אמריקה הלטינית. בשנה שחלפה ביקרה בישראל משלחת חקלאים מאורוגוואי לשם לימוד מנסיונותו בחקלאות. אנו עומדים לשגר מומחים לשיתוף טכני שונים לצ'ילה, לברזיל, לאקוודור ולוונסואלה, ומתמחים ממדינות אמריקניות לטיניות שונות עומדים להגיע לישראל להשתלמות. ודאי נזכור כי מדינות אמריקה הלטינית, העצמאיות בחלקן כבר 150 שנה, הגיעו ברובן לרמה תרבותית וטכנולוגית גבוהה, ועל כן חתיה

העתידה: המעגל הערבי, המעגל האפריקני והמעגל המוסלמי. הקשר בין אפריקה והמזרח התיכון חזר ונשמע בדברי נאצר בעצרת או"ם. כאשר ערער על המצב הקיים באפריקה ובמזרח התיכון כאחד. ערער על המצב הקיים אינו אלא מסווה למזימות תוקפניות.

זמן־מה נראה היה כאילו המעגל האפריקני עמד השנה בראש שאיפות שליט מצרים, וכאילו זנח זמנית את המעגל המזרח־תיכוני (או, כלשונו, "הערבי"). אולם מאורעות והתפרצויות המתעוררים מפעם לפעם מעידים ומהירים כי אין פעילות מצרים במעגל אחד באה דווקא להחליף פעילותה במעגל אחר.

בהשוואה לחתירתה המרוכזת של מצרים באפריקה בחר־שים האחרונים, ולחתימה במזרח התיכון במשך השנים, שרר השנה שקט יחסי באזורנו. פרט לסוריה, הצליחו מדינות האזור להתגבר על חתרנות מצרים ועל כוונותיה להשתלטות. בדרך כלל נבלמו וסוכלו מזימות קע"ם להשיג את מבוקשה בעיראק, בירדן, בלבנון ובמדינות הערביות האחרות; וגם מדינות האזור הלא־ערביות הגיבו בחריפות על התערבויות נאצר בענייניהן.

אולם לא חסרו גם השנה נסיונות ומאמצים לחבלה ולהשתלטות מצד נאצר במדינות המזרח התיכון. נאצר לא זנח כלל את שאיפתו להשתלטות על האזור, השתלטות שמת־נגדות לה כל מדינות האזור ללא יוצא מהכלל, להוציא מחש־בוננו את סוריה הנתונה למעשה לכיבוש מצרי. בירדן נרצח בקיץ האחרון ראש הממשלה אל ג'מאלי. מלחמת החירופים בין קע"ם לבין מספר מדינות ערביות לא פסקה. נהרבו אינמי קע"ם נגד תורכיה בקשר למחוז האטאי, ונתקו יחסי קע"ם עם פרס. אם היתה הפוגה יחסית וזמנית בחתרנות הנאצרית במזרח התיכון, לא היתה זאת תוצאה מהכרת קהיר כיתרונם של נסיונות השתלטות ומאמציה הדיפלומטיים כדוברת הלאומיות הערבית. אחרון הכשלונות האלה היה אוכדן הימנה מיני קע"ם במושבו הליגה הערבית בכגדא חודש שעבר. את התקפות קהיר בשבועות האחרונים על גורמים לבנוניים יש לראות ככינוי לרוגזו של נאצר על ירידת מעמדו בליגה הערבית.

בסיסמת הנייטרליות החיובית ותוך ניצול המלחמה הקרה בין המעצמות הגדולות הצליח נאצר עד עתה לסחוט משני הגושים העולמיים גם יחד. חימוש נאצר על ידי ברית־המועצות לא נפסק מאז 1955, ואף גבר, ואילו מעצמות המערב מספקות לו סיוע כלכלי.

מעצמות רבות מיחו אמנם באוני נאצר בעצרת או"ם שלפני האחרונה על ההגבלות על הספנות בסואץ; אולם עוד קיימות ההגבלות נגד ישראל ונגד צדדים שלישיים, והרשימות השחורות השירותיות עודן בתקפן.

במושבה הראשון של העצרת הנוכחית לא קראו המעצ־מות הגדולות את נאצר לסדר כשערער על המצב הקיים באפריקה ובמזרח התיכון והציע החזרת הדברים לקדמותם — כדבריו — "לפני השגיאה" שנעשתה באו"ם ב־1947. היו אלה ניצגיי מדינות קטנות ובעלות מצפון באסיה, באפריקה ובא־מריקה הלטינית, אשר קראו לממשלות ערב לראות את המצי־אות, להכיר בקיום ישראל ולהגיע אתה להסדר שלום לטובת עמיהן, הווקיים לפיתוח ולשיפור תנאי חייהם ולא לשנאה עקרה ולמאגרי נשק.

דוגמה בולטת ביותר להשלמת המעצמות עם הפרות החוק מצד מצרים היא בחירתה למועצת הבטחון. מגילת או"ם

את כתב האמנתו למושל הכללי ולראש הממשלה דאז, מר בנדרניקה המנוח, בספטמבר 1957. באפריל 1958 נסח משרד קבוע של צירות ישראל בקולומבו כשהגיע לשם ממונה תושב. הציר בבורמה המשיך לכהן כציר לא תושב.

באוקטובר 1957 ביקשה ממשלת ציילון דאז — והיתה זו ממשלת בנדרניקה — את הסכמתנו למינוי שגרירה ברומא כציר לא תושב בישראל. הסכמתנו ניתנה מידי, אולם צאתו של השגריר מרומא לישראל והגשת כתב האמנתו כאן הושהו. בספטמבר 1959 הודיע ראש הממשלה מר בנדרניקה בפרל־מנט הצייילוני, כי "בקרוב מאד" ישוגר לישראל ציר ציילון. ואכן בסוף אותה שנה הגיש סוף סוף השגריר הצייילוני ברומא את כתב האמנתו כציר ציילון בישראל, אלא שהיה זה לאחר מותו של בנדרניקה וחילופי ממשלה, ולאחר חילופי גברי בשגרירות ציילון ברומא. ציר ציילון שוגר על ידי הממשלה החדשה, ממשלת מר דאהאניקה, אם כי ברור לחלוטין מהשתלשלות שתיארתי, כי מר דאהאניקה אך ביצע את אשר מר בנדרניקה הכין, ואף הודיע עליו בפומבי.

באוגוסט 1960 הודיעה הגברת בנדרניקה את ההודעה שהזכרתי. מן הנוסח המלא של ההודעה הזאת מתברר ללא צל של ספק, כי הנימוק העיקרי לצעדה של ממשלת ציילון היה רצונה להגביר את היחסים עם מדינות ערב, והוא בא לפחות בחלקו הגדול, כתוצאה מלחץ ערבי פעיל וסחטני.

אינני יכולה שלא לחזור כאן על תפיסה מדינית עקרונית: מדינה שוגה שגיאה מדינית כשהיא מכניסה עצמה ללא צורך לסכסוך שאינה צד לוי. יחסים בין מדינות המבוססים על הקרבת יחסים עם מדינה אחרת לא יוסיפו תועלת בת־קיימא למבצעייהם.

כנסת נכבדה, בפתיחת דברי על אפריקה ציינתי, כי יבשת זו נתנה אותותיה על ההתפתחויות המדיניות בעולם כולו, ואין המזרח התיכון יוצא מכלל זה; גם בו ניכרו אותות אפריקה.

פרשת קונגו הדגימה והבליטה את שיטותיה של קהיר, הפועלת באפריקה לא רק באמצעים מדיניים, אלא אף בדרכי חתרנות. סיוע טכני או כלכלי אין מצרים מושיטה למדינות אפריקה החדשות, כי אין היא מעוניינת לסייע להן. כל ענינה הוא בחיוק השפעתה בהן.

חתרנות קע"ם באפריקה אינה עשויה מעור אחד. היא מבוצעת בחלקה באמצעות אנשי מודיעין שנשלחו לשגרירו־יות הקע"מיות באפריקה. בקהיר הוקמה שורת משרדים של גולים מדיניים הפועלים נגד המשרים בארצותיהם; די אלו אוכי שנומצאים שם משרדי גולים מקמרון, צ'אד, קונגו, מאוריטניה, אריטריאה ועוד. רדיו קהיר משרד לאפריקה עשרות שעות בשבוע בלשונות אירוסיות ואפריקניות. שידורי אלה, בהם מתערבת קע"ם בעניני הפנים של מדינות אפריקה ומסיתה חלק אחד של האוכלוסיה במשנהו, מלאים ארס ושנאה לריום, למכונים בשמות גנאי גסים. גם דת האיסלם משמשת למצרים כמכשיר מדיני, ותחת שידור חדשה בשם "קול האיסלם" הולכת ונבנית השנה, על מנת להביא את דבר מצרים אל כל המוסלמים בעולם וביחוד באפריקה. כוכרי, ציין נאצר בספרו "הפילוסופיה של המה־פכה", כי האיסלם חייב להיות "מכשיר מדיני רב כוח וחשיבות".

חתרנות מצרים במכריקה קשר הדוק עם החתר־נות במזרח התיכון. שתיהן נובעות ממקור אחד, מהשאיפה המצרית להשתלטות באזורים נרחבים. בספרו שהזכרתי זה עתה, היתוה כידוע נאצר שלושה מעגלים לאזורי פעילותו

ישיבה רנ"ד, ג' ניסן תשכ"א (20 מארס 1961)
— חוק התקציב לשנת 1961/62 (מאיר) —

חבלת ממשלות ערב היו כבר כל הפליטים הערביים גורם בריא ויוצר במדינות ערב, להנאתם ולהנאת מולדם החדשה.

חילופי אוכלוסין היו מאז הפתרון לבעיות פליטים. בתקופה שלאחר מלחמת העולם השנייה בלבד יצאו כארבעים מיליון נפש ממקומותיהם באסיה ובאירופה ונקלטו במקומות חדשים במסגרת של חילופי אוכלוסין. די אם אוכיר את חילופי האוכלוסין בין הורו ופאקיסטן, שכללו שבעה עד שמונה מיליון נפש מכל צד. למזלם, לא נמצא גורם שהיה מעוניין לנצלם למטרות מדיניות ולמנוע את כניסתם לחיים טבעיים חדשים.

בעיית פליטי ערב אינה מגיעה בממדיה אלא לחלק זעום מבעיית פליטי תתי-היבשת ההודית. ופתרונה היה יכול להיות יותר קל גם מסיבות כספיות ואחרות, וחוסר הפתרון אינו נעוץ אלא בחוסר רצון מצד שליטי ערב.

דברים אלה הוסברו בהרחבה על ידי נציגינו, הן מעל במת האו"ם והן מבעים ובכירות העולם. ואמנם המבקשים לנצל את הפליטים ניצול מדיני נגד ישראל, נתקלו בהתנגדות בין כחלי האו"ם. כאמור, לא נתקבלה בעצרת עד כה שום החלטה, אולם ייתכן כי צפויים אנו למערכה בחלקה השני של העצרת הנוכחית, שהתחיל לפני כשבועיים.

המטרה המפורשת של המדיניות הערבית הרשמית מוסיפה להיות חיסול ישראל. הדעות ברוח זו שמענו השנה אפילו מעל בימת עצרת או"ם. כבר אמרתי כי נאצר דיבר ברורות על הצורך בהחזרת המצב לקדמותו לפני הקמת מדינת ישראל, ודברים דומים נאמרו גם על ידי אחרים מנציגי ערב.

מטרה ערבית זו עלולה להיהפך להנחיה מעשית ברגע שירגיש התוקפן כי בכוחו להגשימה, והרגשה כזו תיווצר אם יגדל הפער בין כוחן הצבאי של ישראל ומדינות ערב בראשות קע"ם, לרעת ישראל.

כבשנים קודמות תלוי אפוא השלום באזור בכוחה המר" תיע של ישראל, והכוח המרתיע הוא בראש וראשונה הכוח הצבאי והבטחוני. אך יש כוח מרתיע גם ביציבותה ובהתקדמותה המדינית והמשקית של ישראל. ככל שמתחזקת ישראל, ככל שמתרחבת רשת יחסיה הבינלאומיים וככל שמתייצבת לכללתה — פותחים סיכויי ההתקפה עליה. רק כאשר יתכ" נעו מנהיגי ערב כי אין עוד שום סיכוי להצלחת תוקפנות נגד ישראל, תחזור לתודעתם ההכרה שיטש השלמים עם קיום ישראל ולהגיע עמה להסדר שלום לטובת הכל.

התחזקותו הבטחונית, המדינית והכלכלית אינה רק ערובה לקיום השלום הישראלי-ערבי, אלא גם ערובה לשלום באזורנו כולו. יציבותה והתקדמותה של ישראל מבטיחות בעקיפין את קיומן של מדינות קטנות אחרות באזור, הנתונות לאיום הנאצרות, בין אם הן מכירות בזה ובין אם לא, והעובדה שמדינות אלו מתחרות עם קע"ם באימוי סרק נגד ישראל אינה גורעת מאמת זאת.

כנסת נכבדה, בסקירתי זו הצגתי את הבעיות והתמורות הבולטות שחלו בעולם וכיחסי החוץ שלנו. לא הסתפקתי בהצגת החיוב, אלא ציינתי גם את השלילה. יחסי עמים אינם שוקטים על שמריהם ויש בהם עליות וירידות; אולם אם נערוך את המאזן הסופי, נראה לי כי הוא חיובי מאד.

כסכמי את סקירתי שאשתדך בדיון על התקציב הקודם, אמרתי שהגענו לשלב בו ניתן לומר כי ישראל פוצה אל המרחב הבינלאומי מעבר למצור המדיני הערבי. מאז ועד עתה התקדם והתעצם תהליך זה. קשרינו המדיניים התרחבו מאד ונתמלאו תוכן ומשקל, למרות מאמצי ההכשלה הערביים.

קובעה, כי בבחירת חברי מועצת הבטחון חניתן הדעה "במ" יחד ובראש וראשונה למידת תרומתם של חברי או"ם לקיום השלום והבטחון הבינלאומיים ולשאר מטרותיו של הארגון". כל המדינות שנתנו את קולן למועצות קע"ם, הדוגלת בלוחמת ומסירה החלטות אותו גוף עצמי, התעלמו מהנחיה מפורשת זו של המגילה.

באותו מושב או"ם נתקבלה, ביוזמת צ'כוסלובקיה, החלטה המגנה החלטות כל מעשה וגילוי של שנאה גזעית, דתית ולאומית, והיא קוראת לממשלות כל המדינות לאחוז בכל האמצעים הדרושים למניעתם. מי שמאזין לשידורי אר" צות ערב וביחוד של מצרים, יודע כי גם החלטה חדשה זו של העצרת מופרת על ידיהן חזרה. הן עוסקות יומם ולילה בהסתת עמיהן וילדיהן לשנאת יהודים, נוסף על הסתתן לשנאת מדינת ישראל.

מדינות ערב הפכו את הפליטים הערבים לנשק במלחמתם בישראל. הן מלעיטות את צעירי הפליטים במיוחד בחינוך לשנאת ישראל, למען לא יושך יצר האיבה. מדינות ערב אינן מניחות לפליטים להיקלט בארצותיהם ומונעות פתרון הבעיה, כי מגמתן אינה חיסול בעיית הפליטים, אלא חיסול ישראל. לכן גם לא נעשה עד כה מצד מדינות ערב כל צעד חיובי במקביל לצעדים החיוביים הרבים שנעשו מצדנו לטובת הפליטים: כגון שחרור החשבונות החסומים, קליטת הפליטים הערבים שנמצאו בתחומנו, איחוד משפחות, וכדומה.

הוויכוח כסעיף הפליטים במושב האחרון של העצרת הסתיים מבלי שנתקבלה החלטה. הסיבה הייתה שהמשלחות הערביות ניסו לעייל החלטה קיצונית על החזרת פליטים לישראל ועל מינוי אפורטרופוס על הרכוש הנטוש של הפליטים טים בישראל. מסתבר שהערבים סברו, כי בהרכב החדש של העצרת, בהשתתפות מספר רב של מדינות חדשות, יוכלו להשיג את אשר לא השיגו בשנים קודמות. משלחת ישראל הצהירה בצורה שאינה משתמעת לשני פנים, כי ישראל לא תקבל שום תכתובת בעניינים אלה, המהווים פגיעה בריבונותה והתערבות בענייניה הפנימיים, בניגוד למגילת האו"ם.

יש לציין גם את נסיון הערבים להשיג בעצרת זו מעמד ייצוגי למה שהם כינו "משלחת ערביי פלשתינה", אשר למעשה לא הייתה אלא קבוצה מנושאי-כרטי של המופתי. יצאנו בתוקף גם נגד נסיון זה להשיג הכרת או"ם בתורת "הקיום הפלשתינאי", ואף בענין זה המכו בעמדתנו שורת משלחות. כאשר ניתנה כסופו של דבר רשות הדיבור לאחד מחברי הקבוצה, סיכם יושב-ראש הוועדה, כי האיש מופיע כאדם פרטי ולא כנציג.

בעיית הפליטים הערביים יכלה להיפתר זה מכבר, אלמלא עשו מדינות ערב כל אשר לאל ידן כדי למנוע פתרון קונסטרוקטיבי.

המספר הנכון של הפליטים שברחו מישראל אינו עולה על מאה אלף משפחות, או כחצי מיליון נפש, ולמעשה חל חילוף אוכלוסין ביניהם לבין חצי מיליון היהודים שעלו אלינו מארצות ערב. תהליך זה של חילופי אוכלוסיה מורה על הדרך הטבעית לפתרון.

כשם שיהודי ארצות ערב נקלטו בינינו ונעשו חלק בלתי נפרד מהעם בישראל, וכשם שהם ממלאים תפקיד נכבד ביצירתנו ובעיצוב דמותנו הלאומית והכלכלית, כך על פליטי ערב להיקלט בין אחיהם בארצות ערב קליטה מלאה ומוח" לטה. ניכרים ניצנים ראשונים של תהליך זה, וככל שיוחש ויקדם סימו, יימנע סבל מיותר מהמוני הפליטים. אלמלא

לנכון, כחברי משלחת של לוחמי מחתרת, להניח זר על קברו תיהם של לוחמי המחתרת הקפריסאים, ואני יודע שצעד זה הוכר הכרה רבה עליידי הציבור הקפריסאי.

ועתה, גברתי שרת החוץ, אעבור לניתוח מדיניות החוץ שלנו וקוויה הכלליים.

אני יודע שהמטח המדיני בארץ כיום חלש הרבה יותר משהיה לפני שנים מספר, אולי כתוצאה מחמרות יתרה, או מכך שהציבור עסוק בעניינים אחרים לגמרי: בפרשות למיניהן, ובכל מיני ויכוחי סרק, ואיננו מוסר דין ויחשבון לעצמו, מהו מצבנו הבטחוני האמיתי. אינני חושב שהתמונה שציינה לפנינו שרת החוץ על פעלה במסגרת התקציב של 19,200,000 ל"ה היא תמונה רודה מאל. הייתי אומר שאנשים הקרובים לעניינים חושבים אחרת. וחבל שחושבים אחרת, מכיוון שאין גם מקום לפסימיות. נעשים משגים, שכתוצאה מהם נוצרים מצבים שונים, אבל מתגברים על המצבים האלה ומשגים אותם.

עם הקמת המדינה — כולנו זוכרים זאת — זרקה משלת מפא"י ושר החוץ שלה דה לחלל עולמנו את הסימיה בשלום. ברור שהציבור רצה בשלום. שלום, אפילו שמוח ויתורים. לא כל הציבור, אבל חלק ניכר מן הציבור, וזה התבטא בתוצאות הבחירות לכנסת הראשונה. אולם כיום אנחנו מסוגלים להסתכל אחרונת ולראות את העניינים מתוך פרספקטיבה מסויימת, פרספקטיבה של ניסיון, ניסיון של בלושעשרה שנות קיום המדינה.

אנו אמרנו שרוצים אנו בשלום. מה אמרו הערבים? — אינם מעוניינים בשלום. הם מעוניינים בחיסולנו. הם מעוניינים להשליך אותנו הימה. אמרנו שאנחנו רוצים לעזור ביישוב בעיית הפליטים, שאנחנו מוכנים לתרום תרומה, שאנחנו מוכנים לקלוט 100,000 פליטים. בחתיחה אמרנו שזה קשור בשיחות שלום. אחר-כך הודענו אפילו שאין זה קשור עוד בשיחות שלום. אנחנו מוכנים לשבת ולדון בענייני הפליטים ללא כל קשר עם דיוני שלום. אבל הצד השני לא זע ולא נע. הוא בשלום: ישראל — מקומה בים.

הרגשתי גם בוועדת החוץ והבטחון בנימת דברי חברי הוועדה, הנמנים גם עם מפלגות השלטון, שהם רואים ממש אכזבה בכל העמדה הערבית. המצב היה כזה שצד אחד הכריז שרוצנו בשלום, ועל סמך זה הוא מוותר על שלמות המולדת, ועל הזכות ההיסטורית שלנו לעיר העתיקה ולגבולות ההיסטוריים, מתוך דהירה כללית לשלום, מתוך מחשבה שאם נוותר ונאמר שאנחנו רוצים בשלום ואין לנו שום אמר ביציות טריטוריאליות, ייענה גם הצד השני להפצרותינו. ואמר פעם ראש הממשלה בדימוס: ביחס לעיר העתיקה אין לנו תביעות טריטוריאליות. היתה אז כהלה. רוצים שלום. רוצים להתכנס, לקבל את הגבולות הקיימים — והתוצאה... את השלום לא קיבלנו. כאשר לא קיבלנו את השלום, בא לחץ מכל מיני צדדים. כל התפקיד שלנו מתבטא בזה שאנחנו חייבים להדוף לחץ זה, לחץ אחר, לחץ מאמריקה ולחץ מן הא"ם. וזה לא טוב.

אני יודע שישנה אכזבה, ואני יודע שכמה מחברי ועדת החוץ והבטחון באו אפילו ליי מסקנה שלא כדאי לדבר עוד על שלום. כלומר, הם מתקרבים לגישתנו. אין זאת אמרת שאנחנו איננו רוצים בשלום. כולנו שואפים לשלום. אולם הצד השני מדבר על מלחמה, ואנחנו — על שלום. המסקנה הגיונית היא אמנם שפליטים הבורחים משטח מסויים, לאחר שחזר אליו השלום — יש להחזירם. ההיסטוריון טונינג אמר לשגרירנו בקאנאדה, למר הרצוג, שהנה היו פליטים גם בצרפת, אנשים שכרחו מצרפת הצפונית דרומה, ואחרי המל-

בשנה זו קידמנו בברכה את הקמת הרפובליקה העצמאית של קפריסין בשכנותנו, והקימונו אתה יחסים דיפלומטיים. שכנותנו זו החדשה הצטרפה למשפחת המדינות הריבוניות בסיומו של מאבק שכל שדרות עמנו עקבו אחריו במתח וברגשות כנים. הקירבה הגיאוגרפית בין שתי המדינות והתחלתו של שיתוף פעולה עם עם אמיץ זה נוטעים בנו אמונה כי המגע היידיתי הפורה יגדל וילך לטובת שני העמים והאזור כולו.

על אף נסיונות ההפרעה, התייצבנו כמקור לשיתוף פעולה לעמים מתפתחים רבים, והפניות אלינו רבות מיום ליום.

ישראל היתה למקום מפגש עולמי. נציגי ארצות רבות נוהרים לועידותינו. כבר הוכרתי את ועידת החובות. בנובמבר 1960 התקיים כאן בהשתתפות רבתי קונגרס הארגון הבינ-לאומי של הרשויות המקומיות. לפניו ולאחריו נערכו אצלנו ועידות וסמינרים מטעם מוסדות א"ם וארגונים בינלאומיים אחרים על נושאים בעלי חשיבות ראשונה במעלה.

בשדה הסוכנויות המיוחדות של א"ם הגיעה ישראל השנה לפני השיגים חשובים. בראשית השנה נבחרה ישראל כסגן חבר לוועד הפועל של ארגון העבודה הבינלאומי, ובחודש שעבר זכתה להיבחר כחבר מלא לוועד הפועל של ארגון הבריאות העולמי. זו הפעם הראשונה שישראל נבחרה לגופים המרכזיים של סוכנויות א"ם, ויש לראות בכך פריצת חוליה נוספת במצור הערבי, כי עד כה הצליחו הערבים למנוע בחירתנו לגופים מרכזיים כאלה. נציגי ישראל נבחרו גם לתפקידים חשובים בצרפת א"ם ובוועדות התפקודיות של הארגון.

כנסת נכבדה, לא נשלה את עצמנו לדמות כי אויבנו אמרו נוואש. להיפך, אם הצלחנו השנה לקשור קשרים מדיניים רבים ולחזק את חבלינו, ינסו גורמי החבלה להכפיל ולשלוש את המצעים החבליים, ועוד נכונה לנו מלחמה מדינית קשה וממושכת. עם זאת אני מאמינה כי בסופו של דבר תיכנס תוחלתם והם יניחו את נשקם המדיני, כפי שהניחו בשעתו את נשקם הצבאי.

אין מוצא אחר מאשר היענות מדינות ערב לקריאתנו לשלום.

הי"ר, ק. לוח:

אנו פותחים בויכוח. רשות-הדיבור לחברה-הכנסת מרידור, ואחרי — לחברה-הכנסת ארגוב.

יעקב מרידור (תנועת החירות):

אדוני הישיבה-ראש, כנסת נכבדה. לפני שאבוא למלא את התפקיד האופוזיציוני ולבקר את מדיניות החוץ ואת משרד החוץ, אני רואה חובה לעצמי לציין לשבח את שר החוץ לשעבר, מר משה שרת, ואת שרת החוץ הנוכחית, בעיקר את נציגנו הדיפלומטי בקפריסין, ואת מר אילת, שגרירנו לשעבר באנגליה, שסיים את תפקידו שם לפני שנים אחדות, בקשר להעלאת עצמתנו של לוד רויאל, מפקד הארגון הצבאי הלאומי, אלוף בן-ענת, לארץ ישראל. המערכה הזאת נמשכה זמן רב, ואין לדלג על אותם אנשים שתרמו תרומה כלשהי להשגת ההישג הזה, ובעיקר את מוכרח לציין לשבח כאן את שגרירנו בקפריסין שעמל רבות, פעל רבות, והשיג רבות.

אולם, מחובתי גם להודות ולציין את פעלו של נשיא קפריסין הארכיבישוף מאקאריוס, שנענה לבקשת מפקדי הארגון הצבאי הלאומי והתיר את העברת הארון, למרות לחץ של כל מיני מדינות (שאינני רוצה לציין), שלא יעשה זאת. אני מקווה שהיחסים בין מדינת ישראל ובין קפריסין יתפתחו ליחסי שכנות טובה. כשהיינו שם לשם קבלת הארון, מצאנו

שיבה ר"ד, ג' ניסן תשכ"א (20 מארס 1961)
— חוק התקציב לשנת 1961/62 (י. מירדור, ארן) —

למישהו, ועשינו זאת שלא בזכות, אלא שבמקרה, בכוח, הצלחנו לעשות זאת. הגישה הזאת צריכה להשתנות. מיכרחה להשתנות. השאלה היא מי ישנה זאת, האם תשנה זאת הממשלה הנוכחית, או הממשלה שתבוא במקומה?

יש לחזור אפוא למדיניות של שלימות המולדת, של הזכות ההיסטורית הבלתי-מערערת של עם ישראל על ארץ ישראל השלמה. הגשמה לחוד, ותביעה לחוד, ועל התביעה אין לוותר. ברור דבר אחד: כל ויתור שאנו עושים נרשם, וזכרים אותו ומנסים לחלץ עלינו כדי שנגשים את הויתור הזה. היום וזכרים לנו את מאה אלף הפליטים, אם כי שרת החוץ אומרת: קיבלנו מספר פליטים, איחדנו משפחות, שיתרנו חשבונות בבנקים של פליטים ערביים, וכדומה. כל פעם באה פניה חדשה ואנו נענים לפניה הזאת, הויתור נשאר, אבל העקרון נשכת.

יש לשים קץ לגישה של הרגשת אשמה. כל עוד אין שלום, כל עוד אין יושבים ודנים בתנאי השלום — זאת לפחות היתה המדיניות המוצהרת של הממשלה עד כה — אין ויתורים. אבל למה נסיגה גם מן המדיניות הזאת?

שואלים אותנו אנשי הממשלה: אם כן, מה אתם מציינים? האזנתי היטב לנאומה של שרת החוץ, ואני שואל אותה: מה היא מציעה? היא הקריאה נאום ארוך עם מספר ריב, סקרה את המצב עם מי אנו ביחסים טובים, עם מי אנו ביחסים סבירים, עם מי אנו ביחסים גרועים, מי הפסיק את היחסים אתנו בכלל — זוהי פרוגרמה? זוהי תכנית? לא. זאת סקירה של ניהול מדיניות. כי אם כתב האופיציון של מפא"י בלשון האנגלית שתנועת החירות יש לה מנהיגות אבל אין לה פרוגרמה, למה מצפים מאתנו שבזאת הנה כאלטר? נגיבה ונציע פרוגרמה בשטח של מדיניות החוץ? איננו סבור שהנשיא קנדי, בשעה שערך את מסע הבחירות שלו, הציע הצעה אלטרנטיבית. הוא הציע גישה חדשה, שינויים, והוא מנסה להגשים את השינויים הללו. מה אנו יכולים להציע? אנו יכולים להציע גישה שונה מגישה של מדיניות הממשלה עכשיו. מכיוון שאנו סבורים שמדיניות הממשלה שקטה על שמריה, התאבנה, ועסקה בדבר אחד: בהתגוננות. פעם מתגוננת הממשלה מפני האומות המאוחדות, פעם מתגוננת מפני לחץ, פעם מתגוננת מפני התקפת נאצר באפריקה.

אם נהיה אחראים למדיניות החוץ שלנו, נקוט בדיואן מיקה יומיומית. דינאמיקה יומיומית היא לעשות דברים בלי סיכון, אלא שיש בהם סיכויים גם להצלחה. מי זה אומר שאנו חייבים לתת יד חפזית לנאצר באפריקה? והוא מה שעשינו במדינת-מה. מי אומר שאין אנו חייבים להציב סכרים להתפתחותו? מי זה אומר שאין אנו צריכים ליצור מצבים — גם באפריקה? — שיכריחונו להתגונן, והוא יהיה עסוק בהתגוננות? דברים אלה ניתנים לכיצוע, ולזה אני קורא דינאמיקה יומיומית: בפועל לגרום לכך שהצד שכנגד יהיה עסוק בו בעצמו ובהתגוננות, לא להשאיר לו יוזמה, זמן ואפשרות לחשוב על השמדת ישראל. וכשאנו מדברים על אפריקה — ושרת החוץ הקדישה חלק ניכר מדבריה לאפריקה — אני מכיר את השטח הזה, אני יודע שהזנחו שטחים.

אם אני שואל את עצמי: אפריקה נוצרית או אפריקה מוסלמית בסיקוחו של נאצר, מה עדיף למדינת ישראל — התשובה ברורה: אפריקה נוצרית. גם אפריקה מוסלמית טובה היא, אם לא נאצר יהיה המאסלם, ולא ישתמש באיסלם כקרום לחפור בו כדי לשעב את עמי אפריקה בדרך זאת.

זלמן ארן (מפא"י):

מה אני צריכים לעשות, לגייר אותם?

חמה שבו למקומותיהם, לשטח שלהם. זוהי שאלה גדולה. אני מעלה את עיני שלמות המולדת ועיני השלום מסיבה אחת, כי לפני זמן-מה חזרה שרת החוץ על הורעה מסיימת האומרת שאם ישנתה המצב המדיני בירדן השכנה, בממלכה הקרויה ירדן, הרי ישראל לא תשב בחיבוקי-ידיים. מה עלי להבין מההגדרה הזאת "לא לשבת בחיבוקי-ידיים"? אני מניח ששרת החוץ, כמניין, אינה רוצה וגם לא תוכל, באופן אוניברסיטאי, לראות את חיילי נאצר על חומות העיר העתיקה. היא לא תוכל לראותם במרחק של 1000 מטר או אולי 700 מטר מן הכנסת הזאת. ואף אם תוכל, יבואו כאלה שישכנעו אותה לא לעשות זאת.

אם כך הוא המצב, ואם מכריזים הכרזות כאלה, ואם מחר, שר הבטחון או ראש הממשלה, או שרת החוץ, או הממשלה כולה, תרצה להגשים את ההכרזה הזאת, ותנסה להרחיק את חיילי נאצר מחומות העיר העתיקה, מה יגידו? יגידו שפלטנו לשטח זה? יגידו שפלטנו לשטח שאינו שייך לנו, לארץ שהיא זרה לנו לגמרי? והרי אותו הדבר קרה בסיני וברצועת עזה. באופן פתאומי הכרזנו שעונה חזרת לחיק המולדת. והרחיק לכת מר בן-גוריון, שהכריז כי יוטבת חזרה לחיק המולדת. אלא שמהר מאד הסתלקה יוטבת מהחיק הזה. ומדוע? — מכיון שישנה גישה מוטעית. יש גישה מוטעית לכל העניין של התביעה ההיסטורית שלנו. אין סירוש של דבר, שאם אנחנו תובעים את זכותנו ההיסטורית על ארץ ישראל השלמה, נאחו מחר בנשק כדי להגשים זאת. לא! איש אינו חולם על זה, גם לא אנחנו.

אבל מבחינת התביעה ההיסטורית כלפי חוץ, כלפי העולם, כלפי מדינות האו"ם, אם יקרה וניאלץ לעשות זאת, גברית שרת החוץ, לא נתקדם לעיר העתיקה כשטח זר למדינת ישראל ולעם ישראל.

מה נתנו לנו הצהרות הממשלה? אנחנו מצהירים השכם והערב: אנו רוצים בשלום. עמד ראש הממשלה בדימוס על במה זו ואמר: אני מוכן לצאת לקהיר אסילו באמצע הלילה, ולבלד לנהל משאומתן על שלום. מה אומר הצד השני? — לא שלום, אלא הימיה, נחסל אתכם, לא ננוח ולא נשקוט עד שמדינת ישראל תחוסל.

עלינו להסיק מסקנות. המסקנה היא שאנחנו צריכים ללמוד מן המציאות. ואם המציאות טפחה על פנינו, ואנו רואים כי הדרך בה הלכנו עד היום איננה דרך שמוכל להביא לתוצאות, הרי עלינו לעשות רביויה של הדרך הזאת, עלינו לחשב חשבונות מחדש, ואולי כדאי לשנות גם מה שטעננו עד היום, לאור העובדה שכל הטיעון שלנו לא הועיל.

מופעל עלינו לחץ להחזיר מספר של פליטים. באים אנשים ואומרים שאמריקה תתערב ותלחץ עלינו ונצטרך להיכח משהו. שרת החוץ לא ייסה חשיבות רבה לעובדה שזו הפעם הראשונה שהזמן נצט של ערבי ארץ ישראל לועדת האו"ם? שדנה בניין הפליטים. היא אומרת שהיא הוכרז כאזרח פרטי או כנציג פרטי. אבל בפעם הראשונה הוכר האדם כנציג, כי אחרת לא היו מומינים אותו, והוא הופיע לפני הועדה. זהו פתח להזמנת נציגים אחרים ומשלחות גדולות יותר, וזה יכול לגרום לכך שיעוררו את הבעיה שנית בצורה בלתי-רצויה.

ברור כי יבוא לחץ ותבואנה לחישות וידברו על רבע מיליון פליטים, ועל מאה אלף פליטים, וכבר ישנם אצלנו אנשים החושבים שלא נתחמק מסחרן הבעיה. האם נוכל להרשות לעצמנו לקבל פליטים בלי שטח? מדוע לא להגיד: רבותי, אין פליטים בלי שטח. כל המדיניות שלנו מודרכת בזה שיש לנו איזו הרגשת אשמה, כאילו לקחנו משהו השייך

יעקב מרידור (תנועת החירות) :

האפריקנית שלו, במצע חדירת האיסלם, שולח כל מיני כוהני דת כדי להעביר לאיסלם את השבטים חסרי הדת. ברור שמבחינה זו השפעה גדולה היא לסלם, שמקורה במרכז התכנים ששמו הקרי, והכוונה שם ברורה.

אני אומר שינימיקה יומיומית אינה מתבטאת בזה שאנו נרשה לארצות ערב ובעיקר לקע"ם להכתוב לנו את תכניות הפיתוח של הארץ, אם נשתמש במימי הירדן לפיתוח הארץ או לא. העובדה שהם מתערבים, העובדה שהם אומרים : לא, אם תגעו בירדן, אם תפתחו את הארץ ותשתמשו במימיו לשם השקיה, אנו נצא למלחמה.

יעקב חזן (מפ"ם) :
מי שומע להם ?

יעקב מרידור (תנועת החירות) :
אל תהיה כלכך בטוח.

חיים לנדאו (תנועת החירות) :

מה ביחס לגשר בנות יעקב ? כמה מים הוא עולה לנו ?

יעקב מרידור (תנועת החירות) :

רבותי חברי הכנסת, אני יודע את מצרים, אני מכיר את מצרים, מצרים חיה על נהר אחר, אפילו אותה טיפת גשם היורדת בארץ הזאת אין לה, היא חיה על הנילוס. כל התכניות קשורות שם בנילוס, הפיתוח כולו קשור שם בנילוס. מה פירושה של דינמיקה יומיומית במדינות-החוץ ? לעזור לעמים השוכנים על הנילוס לפתח חקלאות, לנצל את מי הנילוס בש"חחים שלהם, ועליידי כך להשפיע השפעה מרסנת. אם נוכל לעשות זאת — ואני יודע שאנו יכולים לעשות זאת בהיקף גדול יותר — ייתכן שנאצר יחשוב מחשבות אחרות, ייתכן שיהיה כדאי לו לא להתערב במים שלנו ובלבד שלא נתערב במים שלו. גם זה אפשרי, ולזה אני קורא דינמיקה יומיומית. אפשר לומר שזה רע, אפשר לומר שזה לא יועיל, אבל ראינו מה שהמדינות הרשמיות הנוכחיות השיגה בכל מה שעשתה.

ואם מדובר על אפריקה, גברתי שרת החוץ, ארשה לעצמי עוד הערה. הערה זו נוגעת קצת לעבר. אני יודע שבפוליטיקה הנונימית, במדיניות הפנימית, העבר קובע הרבה, לצערנו הגדול. מצד אחד נאצר מסית את עמי אפריקה ואומר : "הנה שליחי האימפריאליזם — ישראל. אתם מתחברים עם ישראל, שהיא אימפריאליסטית או שליחת האימפריאליזם". אניני סבור שמבחינת טובת המדינה היה רצוי להתעלם מזה. ציגי שרואלי בא"ה מקום שיהיה, אם היה אסיר האימפריאליזם, אם הוא סבל מהאימפריאליזם, ואם הוא גירש את האימפריאליסטים, — ערכו בעיני הזולת, בעיקר בקרב אותם העמים, יעלה מעלה מעלה. אפילו הרבה יותר מציגי שרואלי שהוא פעלתני מאד באיגודים המקצועיים, מכיוון שיש תמיד סנטימנטים כלפי אדם שנלחם נגד האימפריאליזם. כיום אין זו הברכה בשבון, אבל כהערה צדדית רציתי לציין זאת, כי הדבר חשוב. אם נקרומה לפני שנה וחצי הודיע שאת ההשראה לרעינו קיבל מן הארגון הצבאי הלאומי — אין לזלזל בזה ; אם קפריסין השיגה את עצמאותה על ידי חקיקי דוגמה מסויימת — אין לזלזל בזה. היום אני מוחק זאת, אבל אני מניח שיבוא יום ואנשים אלה יוכלו למלא תפקיד בשרירות החוץ שלנו, יוכלו להוכיח לעמי אפריקה הלכה למעשה מיהו האימפריאליסט ומיהו זה שנלחם נגד האימפריאליזם.

שרת-החוץ ג. מאיר :

ומחוץ לארגון הצבאי הלאומי ?

יעקב מרידור (תנועת החירות) :

אין אני אומר שמחוק לארגון הצבאי הלאומי לא היו לוחמים כאלה. אין כל ספק שהיו הישגים לשיבועות רצוננו.

לא. יש די גורמים בינלאומיים חזקים מאד שמוכנים בשטח זה לשתף אתנו פעולה, ואל תגידו — לא. אני מכיר קצת את הדברים האלה. אם אנו יכולים להציב סכר מלח פשטות האיסלם בהשראת נאצר, לאותו מעגל שלישי שנאצר חולם עליו — מחובתנו לעשות זאת. אין לגייר אותם, אבל אם יש אפשרות לעזור למישהו אחר, לעודד מישהו אחר, לשכנע מישהו אחר שיעשה זאת, למה לא ? אני יודע שזה אפשרי, אבל איני יודע אם זה אפשרי בשביל ממשלת ישראל הנוכחית.

אנו דנים בסוגיית אפריקה, וגם שם אנו נכנסים להתנגנות. לפני שנה או שנה וחצי היינו במלוא המרץ בהתקדמות שם, ואילו הפעם אנו שומעים על החלטות קאזאבלנקה. אמנם אין אני סבור שהחלטות אלה קדושות ויש לקחת אותן ברצינות יתירה, ובכל זאת מה הן יוצרות ? הן יוצרות מצב של התנגנות. אנו נאלצים להתגונן מפני החלטות קאזאבלנקה, במקום ליצור מצב שנאצר יצטרך להתגונן מפני האשמות בענין סחר עבדים, וסעודיה תצטרך להתגונן בענין סחר עבדים, והלא סחר עבדים קיים. ברגע שערכים מופיעים על במה בינלאומית עם בעיית הפליטים, אנו חייבים להופיע עם בעיית העבדות. בעיית העבדות כיום בעיה חשובה מאד, היא תקומם את האנושות הנאורה. מה קורה כאן ? זומן לזמן, באיזה תוכיזי קטן, מוכיכים שקיימת עדיין העבדות. האם זה מספיק ? האם זה הולם את המציאות ? טראפיק גדול מאד של עבדים, קיים גם בימינו אלה. כושים מגועים שונים, שכביכול התאסלמו, מועלים לגדל למכה, ובכתיאחת אובדים עקבותיהם. אלה הן עובדות. יש ועד מיוחד באנגליה המתחקה אחרי זה, ישנם טייסים המעורבים בזאת. למה אנו שותקים ? קיימת בעיית עבדות בעולם במאה הזאת, ומי מקיים אותה בגבולותיו ? אלה שמאיימים להכחידנו מגוי. אנו חייבים להיות גינזלמנים ולהתגונן באו"ם בלבד ? וזמן לזמן להוכיח משהו ? יש לנו issue, יש לנו ענין, ולזה אני קורא, גברתי שרת-החוץ, דינמיקה יומיומית.

יושב חיל החירום של האו"ם בשארם-אלישיך ובעזה. עד היום לא היה נוח לנאצר להרחיק את חיל החירום מסיבות מובנות. קודם כל — הוא סופג כמיות עצומות של נשק, הוא זקוק לזמן, הוא מאמץ את צבאו, הוא מקבל דיביזיות, הוא מקים את חיל האוויר, הוא מתבסס כסני, והכל בהסוואה כאילו הוא תומך בכוח החירום של האו"ם. כל עוד יושב שם כוח החירום, הוא בטוח שהאגף של ישראל מובטח. אם אגף זה מובטח — שקט לו, הוא יכול להתארגן, הוא יכול להתבסס, הוא יכול לעשות מה שעשה בזמן האחרון.

מצד אחד, חיל החירום של האו"ם יושב בשטח המריבה ובשטח סיני ומקיים כביכול את השלום ויגן על נאצר מבחינה עובדתית; מצד שני מופיע נאצר ותורם מכווח שלו לחיל החירום של האו"ם ושולח אותו לקונגו ומתערב בכל עניני אפריקה. שרת החוץ אמרה שעשינו פעולה נגד החדירה הזאת של נאצר במסגרת כוח האו"ם לקונגו ולאפריקה. כל נשכח כי בקונגו קיימת גם קהילה יהודית המונה כ-2,000 נפש. אנו יודעים את היחס של קע"ם היהודים, ואינני חושב שעשינו את הכל כדי למנוע את מלחמת חיל החירום של נאצר לקונגו במסגרת חיל החירום הכללי. היינו צריכים לעמוד על כך, להרעיש עולמות, ואפשר היה לעשות זאת. קיימת יהדות עולמית, אפשר לגייס אותה, ובעיקר בפעולה כזו יהדות העולם יכולה לעשות הרבה, כי לא הכל חייבת ויכולה לעשות המדינה.

בחטות כוח האו"ם נאצר מקים למעשה את האימפריה

ישיבה רנ"ד, ג' ניסן תשכ"א (20 מארס 1961)
— חוק התקציב לשנת 1961/62 (י. מרידור, ארן, הכהן, מאיר, ארגוב) —

משרד החוץ אינו צריך למנות אנשים המעורבים באיוה ויכוח פנימי, ואז לא יסתכן בהחזרת אנשים כאלה לארץ כדי להעמידם למשפט. אינני סבור שהיזקרה שלנו גדולה כל-כך, לצורך להסתכן במצבים מעציבים כאלה. איוה פוצף יש לשירות החוץ כאשר ציר נקרא בחזרה ומעמידים אותו למשפט? וכי זה מוסיף לנו כבוד?

יש גם צירים ואפילו שגרירים שאינם מצטיינים בפיק' חותם, אבל הם מצטיינים בכרטיס המפלגה שלהם. הדברים ידועים, ואינני צריך להזכיר שמות. כאן טמונה חולשתו של משרד החוץ, שאין הוא בוחר את האנשים הטובים ביותר שאפשר להשיג, אלא הוא בוחר קודם כל חברי מפלגה. יש גם חברי מפלגה שהם טובים מאד — ובכך אני מודה.

(חברת הכנסת ב. אידלסון קוראת קריאת ביניים)

תפקידי לבקר, וזאת אני גם עושה. אני מכין שבשטח זה משהו איננו כשורה, ולדעתי זה טבעי מאד. המנגנון של משרד החוץ שהוא ככר בן שלוש-עשרה שנה, מסתבר שהוא ככר במקצת. הוא מתפשט ומתרחב וזקוק לאנשים נוספים, ואנשים אלה — אינם, ואת מי יקחו? מתפשטים אנשים, ולא תמיד מוצאים את הנכונים והמתאימים.

אני מברך על כך שמשרד החוץ מרחיב את פעולותיו — ואני אומר זאת כאופוזיציונר. אני חושב שאנו צריכים לכסות את מפת העולם מבחינת הנוכחות שלנו. חשוב שבכל מקום ישב נציג שלנו ויתנוסס דגל ישראל, תהי זו מדינה נידחת באפריקה, או מדינה באירופה או בדרום אמריקה. כי אם נבחון את תקציב משרד החוץ כולו, יתברר לנו שהוא מהווה אחוז אחד מכלל התקציב. אולם, גברתי שרת החוץ, דבר אחד לא מצא חן בעיני בהצעת התקציב. ראיתי קיצוץ או צמי צום שלדעתי איננו צודק. בעמוד 139, סעיף (3)211, מופיעה פוזיציה של 22,000 לירות במקום 32,000 לירות בתקציב של אשתקד. הסכום הזה מיועד לפעולות נקיון. אינני חושב שדווקא בשטח זה צריך היה לצמצם. גברתי שרת החוץ, אני מציע להחזיר אותו הסכום של עשרת אלפים הלירות ואותן חמש עובדות הנקיון. אני אומר שמשרד החוץ בכל זאת מוזקק וחיבב להזדקק גם לכך.

מאיר ארגוב (מפא"י):

אדוני היושב ראש, כנסת נכבדה. אנו הקיבוץ היחידי בעו"ל שיש לו מדיניות יהודית. הדבר אופשר רק עם ייסוד המדינה, אם כי גרעינים למדיניות יהודית נזרעו על-ידי ההסתדרות הציונית עם ראשית צעדיה. אף-על-פי-כן, מדיניות יהודית אופשרה רק עם הקמת המדינה, שנתנה את הכלים לחולשים על המלאכה. כיום עושים במלאכה זו עשרות שגרירים וצירי רים. לפי הדין וחשבון ששמענו, אנו מיוצגים בשבעים מדינות. באי-הכרח שלנו עושים בכשרון את מלאכת ההיבן ברה בין האומות, הן באותן ארצות ששם הם מייצגים אותנו והן באומות המאוחדות. כל אחד מבאי-כוח המדינה עומד בניירה שלו, ועליו להיות מגן לעמדות היידידות וההבנה כלפינו. מתפקידם להרחיב את חוג היידידים, למנוע חבלות ולהסיר מכשולים.

הסכרה מדינית איננה רק שאלה של הוצאת כיוולטינים או פגישת עם ראשי הינטון. זוהי שאלה של רכישת לב האומה, לב המוניה, כדי להחזיר הבנה לכל שכבות העם. רק אז נסללת הדרך למדיניות של הבנה. בעתונות השלטת כיום, בכלי ההסכרה של קולות וברקים, במכשירי הטלביזיה ומחנות המוציאים את דיבת ישראל בעמים — הרי לא פשוט טה המלאכה, מלאכת ההגנה על אופיה ומהותה של מדינה

אולם הישגים אלה בזובו. אינני צריך לספר כאן לכנסת במה עלתה לנו הפרשה הידועה מבחינה חיצונית, מבחינת היזקרה של מדינת ישראל כלפי מדינות העולם. אינני יודע אם שלושה מיבצעי סיני יכולים לתת לישראל את מה שהפ' סידה על-ידי הפרשה, והלא זה אינו תלוי באופוזיציה, זה היה תלוי בממשלה, בראש הממשלה, במפלגה שהיא בשלטון. אם יש issue, אם יש בעיה העלולה להביא נזק חמור למדינת ישראל, למה לא להתחשב בכך? מדוע יש לפעמים פניות אלינו, אל אנשי האופוזיציה, ומבקשים מאתנו: אל תדברו כך, אל תזכירו זאת, ואנו מבינים זאת. אני יודע כמה פעולות עשיתי לאחר שראש הממשלה בא אלי וביקש ממני לעשותן, בעיקר בשטח הצבא.

הגענו למצב של התדרדרות. איוה זכות מוסרית יש לנו לעסוק בפרשה, כשהיא הורסת את כל היזקרה שלנו, את כל הפרסטיזיה של מדינת ישראל בחוץ? זאת שאלה שאינני חושב ששרת החוץ תענה עליה, מכיוון שהבחירות כנראה יענו על כך.

זלמן ארן (מפא"י):

חירות לא תעסוק בפרשה בזמן הבחירות?

יעקב מרידור (תנועת החירות):
לצערי הרב, היא תעסוק.

ונקודה עדינה נוספת, הנקראת „גרמניה“. הממשלה מנסה להזק את קשריה עם גרמניה; אבל מדוע בדרך של „מה יפית“? מה הנסיון הזה להוכיח לגרמנים, שאם חטפו את אייכמן ומעמידים אותו לדין — וברור שהדבר הוא לרעת הגרמנים —, אנו ננסה ונשתדל „להחליק“ ו„ליישר“ את הדברים, כדי שהפרסטיזיה של גרמניה לא תסבול?

דוד הכהן (מפא"י):

מי אמר זאת?

יעקב מרידור (תנועת החירות):
קרא את העתונות.

דוד הכהן (מפא"י):

אתה מכין ראשי פרקים לבחירותי, להסתה.

יעקב מרידור (תנועת החירות):

אתה לא תעשה זאת, אתה צדיק?

ועתה, ביחס למנגנון של משרד החוץ. אני מכיר אנשים רבים ממשרד החוץ שהם מוכשרים מאד, טובים מאד וישרים מאד. הכרנו אותם בוועדות, הכרנו אותם במגע אישי. לפעמים הם הפתיעו אותנו, ואני מוכרח להודות שזאב ליון הפתיע אותנו באישיותו. אבל מדוע צריך משרד החוץ להיפרך למעין עיר מקלט לאנשים שונים? למה לקרוא בחזרה נספחים צבאיים? הנה קודם בחזרה ציר אהו, מארץ מסור יימת, מפני שהוא חייב לעמוד למשפט. ברגע זה אינני נכנס לענין האישי, אני מעריך את מי שהיה ציר ישראל באוסטריה, לדעתי ספק-הדין נגדו הוא חמור מאד. אבל מדוע צריך היה לסבך את משרד החוץ בענינים אלה, כיצד מעסיקים במשרד החוץ אנשים שמבינם מתנהל ויכות, ועומדות בפניהם בעיות מדיניות-ינסים חמורות? מדוע אנשים כאלה מתמנים להיות צירים — האם רק בגלל העובדה שהם חברי מפא"י נאמנים? האם בשל כך צריך לתת להם תפקיד כזה? וכך היו צריכים להתזר ציר כדי להעמידו למשפט, מפני שהיו ענינים נגדו.

שרת-החוץ ג. מאיר:

כאשר היה ציר באוסטריה?

יעקב מרידור (תנועת החירות):
לפני כן.

השאלה הראשונה — והיה כדאי שגם חברי הכנסת מרדור ישאל את עצמו שאלה זו ביתר כובדראש מאשר עשה זאת הערב — היא: האם המאזן המדיני שלנו במשך שלושה עשרה שנה הוא שילי או חיובי? ישאל נא את עצמו בכנות, וישאל את עצמו כל יהודי שאלה זו. כלומר, העמדה שנקטנו במכלול הבעיות והתמורות, או הכיוון היסודי בו הולכת המדיניות היהודית — האם הוא נכון, האם הוא מוביל למי שרים או לתחתיתם ולכשלונות?

כדי להשיב על שאלה זו יש להיצמד לעקרון המכריע, הקובע גורל, וזו שאלת בטחונה של ישראל. מי שמתעלם מעקרון זה ביוזעין או שלא ביוזעין, או מי שמתכחש לו — וישנם כאלה בבית הזה, גם כאלה — הרי הוא מפליג לעולם לא-מציאותי ועולה אולי על דרך מסוכנת. עלינו לראות את המציאות כמות שהיא מבחינה בטחונית, ואת הסכנה הנש" קפת לקיומה של ישראל מצד שכניה. מבחינה זו לא חל שום שיפור. המדיניות הערבית העוינת אותנו לא הרפתה מישראל אף לרגע. היא לא רק הרחיבה את ארסנל הנשק שלה. הכבד והקולע, והמיועד ליום נקם, יום ההשמדה — אלא הרחיבה את ספירות האיבה ומרחבי השנאה לישראל. מדיניות זו שקדה על הרחבת נושא השנאה והקטרוג המדיני, וועידות קונאקרי וקאזאבלנקה וכיוצא, ואל נתייחס בקלות ראש להחלטות ולהפ" גנות איבה. החלטות המלוות מעשי איבה מתמידים, וכשמא חוריהן גוש מדינות חורשות רעה לישראל, המצוידות ומוזיינות בנשק חדיש, ואשר מדיניותן מכוונת לעקירה ולהש" מדה, והמכריזות על זאת בראש חוצות ובקולי קולות — על פני רקע כזה יש להחלטות מדינות עוינות וועידות שופ" עות שנאה וארס משמעות חמורה ומשקל רב. לכן היה על המדיניות היהודית להדוף את השנאה ולהרחיב את מעגל ההגנה שלנו, כלומר, מעגל העמים והמדינות הידידותיות, שלא יהיו טרף להסתה ולחבלה נגדנו.

מבחינה זו, חברי הכנסת מרדור, אולי תעשה אתנו חש" בון צדק. אין זו שאלה של תעמולה אלא שאלה של רכישת אמון. ואם אתה לוקח לדוגמה את הקונטיננט האפריקני, הרי אנחנו, מדינת ישראל, "האדיריה", נתקלנו שם בשני כוחות: נתקלנו שם בגוש הערבי על אמונתו המוסלמית אשר לפי מהותה נהפכת לנשק בידו, ובברית המועצות, ומול שני אלו עומדת ישראל לרכוש ידידות והבנה של עמים אלה. אינו "דינמיקה" מיוחדת יש לך בקונטיננט זה לעומת מה שרכשה שם ישראל? אילו היתה ממשלה אחרת, שאתה מקווה לה כל-כך הרבה שנים, ואני מקווה — גם הפעם תהיה זאת תקוות שווא; האם היא תהיה לך מדינית בלי כל כשלונות בצדה, בלי כל פגיעות? האם היית מוביל אותנו תמיד לנצ" חונת, בלי כל תקלות בדרך? איזו דינמיקה הבאת לפנינו הערב? אולי תקרא לא רק מה שכתוב היום בעתון, אלא את העיונות העולמית, איך מעריכים את מעמד ישראל באפריקה, את ההבנה כלפינו. והרי סוף סוף עמים אלה היו קצת רחוי קים מאתנו, וצדקה עשה הקדוש ברוך הוא עם המדיניות היהודית שזיכה את מדינת ישראל בכלים מיוחדים אשר ישנם רק בידיה היא. רק בידי מדינת ישראל יש הסתדרות עובדים כזאת ותברה כזאת הקוסמת לעמים אלה. רק למדינת ישראל יש חקלאות כזאת, על צורתה הקיבוצית והמושבתית, רק בה יש קואופרציה כזאת הקוסמת להם, וצבא הגנה כזה הקוסם להם על מהותו ואמצעיו.

איזו אמצעים נוספים או אחרים הבאת אתה הערב לפנינו נו, אמצעים "דינמיים", יומיומיים, מלבד הנילוס? והלא ידוע שהנילוס אינו עובר בתחומי ישראל, שאפשר יהיה לסתום אותו, או לשנות את מהלכו ולצמצם את מימיו. הלא גאותו והשפל שלו — לא בירדנו הם, ואין להניח שנתונים אלו יהיו

ישראל, חברי הכנסת מרדור, ועוד אניע ל"דינמיקה היום" יומית" שלך ומדיניות "ההתקפה" שאתה מטיף לה.

עד כמה קשה ההסברה של ישראל, ונכח ללמוד מתפישתו של אחד מראשי הטבחים, הוא אייכמן. כמה אייבנה נגרמה בקונטיננט שלם, וכמה קשה היה לשכנע את דעת הקהל שב" תפישת המפקח הראשי על השחיטה, לא היה משום פגיעה בריבונות העם או פגיעה בירידות ממשלתו. אף-על-פי-כן, זכה הענין להיכלל בסדר-היום של מועצת הבטחון. תצוין הופעתה המהירה של שירת החוץ במועצת הבטחון בגוללה את הטר" גיה היהודית והשוואה. היא סימלה בהופעתה או את העם והמדינה, את השואה והתקומה כאחד.

אף יהודים לא תמיד הבינו את זכותה של ישראל לשפוט את אייכמן. זוהי אחת הדוגמות המוכיחות שכיום אנו חיים בעולם של שינוי ערכים ומחשבה אחרת, והמהות של המי דינה שונה בימינו כאשר קודם-לכן.

אנו עומדים ערב יום העצמאות השלושה-עשר למדינת ישראל. בתקופה זו חלו תמורות כבירות. אנו לאחר ארבעים שנה של המהפכה הרוסית. אנו עדים להופעת עמי ענק על הבמה המדינית הבינלאומית כמדינות ריבוניות ועצמאיות. הופעת קונטיננטים שלמים, המונים שני שלישים מן האנרי שות, כגורם מכריע, גורם בטחוני ומדיני כאחד. המפה המי דינית משתנה יום יום, וכיום אין זה אותו העולם המדיני שהיה ביום כינונה של מדינת ישראל.

אציין תכונות יסוד אחרות, מן הבולטות ביותר. המי אפיינות את עולמנו המדיני כיום.

א) אין כיום בעולמנו מדיניות נפרדת ממדיניות בטחון. הענין צמוד גם אצל עמים גדולים וחזקים. לא רק שהמדיניות צמודה לבטחון, היא משרתת את הבטחון. שאלת הקיום הפי" סי, הפחד מפני השמדה, הפחד מפני כליין הדדי, קיימת בכל מקום, וביתר שאל פועל" גורם זה אצל אדירי עולם.

ב) כמעט כל העמים כוללים במסגרת בריתות. לא רק הברית האטלנטית והאמנה או הברית של וואושה; ל כאן שייך גם הקומונוולט הבריטי שהפך להיות קומונוולט של עמים, וכן המדינות ה"צרפתיות" שמעבר לים שהפכו להיות קהי לייט עמים צרפתיות. אף הגוף המכריז על עצמו כנייטרליסטי, נמצא באורביטה של השפעה מערבית או מזרחית. עמים ומדי גות שלא "הוגדרו" משמשים רקע להתגוששות ולחומים על מרחב המחיה, על מרחב ההשפעה, כיצד להכניס עמים אלה ומדינותיהם תחת כנפי ההשפעה והחסות הידידותית.

ג) והתכונה השלישית: אין לפנינו כמעט עם או שבת שלא נכלל במסגרת מדינה ריבונית. וערך המדינות הקטנות בזירה הבינלאומית הוא מעל למידת השטח שהן תופסות. משקלה של המדינה הקטנה במאזן המדיניות הבינלאומית הוא למעלה מהמשקל הטבעי שלה. זוהי אחת העובדות המכי ריעות בימינו.

ד) והתכונה הרביעית: המהפכות שקרו לפנינו בדרך זה הן מהפכות לאומיות, יותר כאשר הן סוציאליות.

רק על רקע זה צריך לקבוע — על רקע התמורות שהת" חוללו ומתחוללות — את המדיניות היהודית. בין אם אנו רוצים בכך ובין אם לא, תמורות אלה מכניסות אותנו לקווי ההשפעה וההקרנה הבינלאומית, ואין אנו יכולים להיות עוד אדישים כלפיהן. ואם כי העניינים הבטחוניים והמדיניים הער" למיים שזורים ודבוקים ומצטלבים בכל דרך ובכל סימטה, אף-על-פי-כן מצויים גם עמים קטנים לחלוש ולכוון את מדיניותם העצמאית. ואין ישראל יוצאת מן הכלל, והיא מצויה על מדי גיות לאומית משלה.

ישיבה לני"ג, ג' ניסן תשכ"א (20 מארס 1961) —
 — חוק החקציב לשנת 1961/62 (ארגוב, י. מרידור, לוז) —

נודמנו ברוסיה בשנת 1945 ללוויה אחת, ועד שסידרו למת את הטהרה, הסתובבו בין המצבות וקראו את הכתובות העב"רות עליהן. והנה הופיע שומר בית-הקברות היהודי וצעק להם: חברי, יש לך רשיון? שאלו אותו: איזה רשיון? והוא עונה: האם יש לך רשיון לקרוא מצבות בעברית? ואולי זאת הלצה, ואולי זאת ברבריות, בלתי-מובנת, השלטת עד היום הזה. ומצד שני קיים היחס העויין לישראל, ולא מובן מדוע עושה זאת המהפכה הרוסית, מדוע עושים זאת שלישי רוסיה כיום. עוד לא קם איש, מבין אלה שיש להם תרופה לכך, נגד עמדה עויינת זו. גם אותם האנשים שמראים יתר הבנה לענין זה, אינם יכולים להזיז אף כמלאו הנימה את המדיניות הסוב"ייתית.

ובוודאי אין תרופה מובהקת לשלום. אני מסכים עם חברי הכנסת מרידור שלא די שאחד מכריז על שלום — דרושים שני צדדים. ובכלל, שלום אין עושים בכחירות. אבל חוק זה חל על הרבה דברים, גם גבולות היסטוריים אין מבטיחים על ידי הכרזות, גם לא את העיר העתיקה. וכל האסטרטגיה של הכרזות אין לה שחר. קובעות העובדות — אם אפשר לקיים אותן, ולקבוע בימינו עובדות של העתקת גבול — אין זה דבר פשוט, ומבצע סיני יוכיח. גם אצל עמים אחרים אין זו בעיה קלה. והמדיניות היהודית אינה "כושלת" כל-כך שלא פתרה את כל השאלות. האם עמים אחרים פתרו את כל השאלות? אני יכול להצביע על רשימה שלמה של שאלות ביני-לאומיות שאף אחת מהן לא נפתרה על-ידי מדינאים חשובים ומדיניות גדולות.

ואם כך — הגנה על עמדות מגן, ומקומנו בעולם ויחסינו עם שבעים מדינות — ביני ובינך מה הוא? יחסים מדיניים וכלכליים, תרבותיים ובטחוניים — ביני ובינך מה הוא, במשך שלושים-עשרה שנה? אם יש מדיניות דינאמית אחרת, אז מה היא?

אני יודע שלפתח המדיניות שלנו רובצות בעיות קשות וחסומות. בשבילי אפילו הבעיה של אי-הכרת הודו בנו היא בעיה חמורה. זהו עם בן 400 מיליון נפש. ובוודאי בעיית הפליטים, כמו בעיית השלום. אחד הדברים הקשים והחמורים שקרו לישראל הוא שהיא ניצחה בשתי מלחמות נצחון כביר ומזהיר — ולא השיגה את השלום. זוהי עובדה שיש לקבל אותה בחשבון.

לכן אני מודד את מאזן העניינים המדיניים שלנו — לא בהישגים, אלא בהתקדמות מתמדת, אמנם בניגונים, אבל התיקדות כל הזמן, ורואה אותו כמאזן חיובי. האמצעים שני תנו בידינו הם אמצעי העם, ומה שעומד לרשותנו, וכוחנו הממשי, הכלכלי, הבטחוני, החברתי והמוסרי, הם הם שעמדו לה למדיניות היהודית. ולפי דעתי, שמון סוד הפתרונות של הבעיות הגדולות אולי בדבר אחר, אבל הוא כולל הכל: מספר היהודים בארץ, אם יגדל המספר — יפחתו המכשולים. כלומר, העליה — בה הפתרון, ועל שני אלה — על הבטחון ועל העליה — יש לבסס את המדיניות הלאומית שלנו יום יום, והיא שתבטיח לנו את העתיד.

היו"ר ק. לוז:

הישיבה הבאה של הכנסת — בשעה 20.00. ישיבה זו נעולה.

מחר מכשיר במדיניותה של תנועת החירות. האם הדברים שאמרת היום הם רציניים?

יעקב מרידור (תנועת החירות):

דיברתי על פיתוח. אתה יודע שזה רציני, מכיוון שאתה מנסה לעשות זאת.

מאיר ארגוב (מפא"י):

לפנינו הזירה הבינלאומית, אשר מאז כינון מדינת ישראל ועד היום, אם אינני טועה, נתחספו בה ארבעים מדינות עצמאיות. מול ענק גלובלי כזה של כל יבשת העולם, של המדיניות היהודית — לעמוד במלחמת מגן, זוהי האמנות של המדיניות היהודית. ורק מלל הוא אם מדברים על מלחמת התקפה בזירה של ענקים כאלה. הזמנים ארבע מאות מיליון נפש, שלוש מאות מיליון, מאתיים מיליון, שמונים מיליון, על כל מה שיש להם. לעמוד במלחמת הגנה — כבוד הוא למדיניות היהודית, וזוהי הגנה על עמדות ידידות והבנה, אולי יופיעו על הבמה עוד הערב אנשים שיסבירו לנו איך סותמים את כל הפרצות, — ואינני מתעלם מן הפרצות, ואיך עוברים בין גושי ענק בעולם כלי להיפגע.

בהביאנו בחשבון את בטחונה של ישראל, אין אנו יכולים להקריב קורטוב של ידידות של הידידים ממדינות מערב אירופה על חשבון ידידות של עמים חדשים, באשר בטחונה של ישראל עומד באמצע.

נכון שיש מדיניות לטווח ארוך ויש מדיניות לטווח קצר. איננו מתעלמים גם מן הדבר הזה, איננו מתעלמים גם מן הדרך של "שלח לחמך על פני המים". אינני חושב שמדינה צריכה לעשות יום יום חשבון של רווח והפסד. הלא אצלנו רגילים כמעט לכל איזומנה, לקוקטייל פארטי", ויש בציבור ריות היהודית רגשות מיוחדת לגבי פגיעות בנימוסין בזירה הבינלאומית. ממשלת ישראל ומשרד החוץ עושים דברים שלטווח ארוך אולי ישאר פרי, אבל לגבי הבטחון מכריע היום, ורק היום. כי אין לך עם בעולם שגורם הזמן הוא כה גורלי לו כמו עם ישראל ומדינת ישראל. אנחנו מכירים את המימרה "נצח ישראל לא ישקר", אבל המימרה הזאת אינה עומדת מול הזמן ומול גורמי הזמן בעינינו בטחון. בשתי מלחמות העולם הפסדנו 8 מיליון יהודים. ההשכנים הערביים אינם נותנים לנו זמן למדיניות בטחונית לטווח ארוך. לנו אין זמן של 30 שנה, 50 שנה, 60 שנה. השכנים קובעים את "היום". ולכן "היום" קודם מבחינה בטחונית לטווח הארוך, לאור מה שמתרחש סביבנו.

מהי הדינמיקה היומיומית? דינמיקה זו פירושה לבדוק את כוחה הבטחוני של ישראל יום יום, ואין דינמיקה אחרת. צריך לראות מהו בדיוק הפער בינינו וביניהם, ומי שמתעלם מן הדינמיקה הזאת — ודאי שלא יגיע לדינמיקה מעולה יותר. אין לנו טווח לעתיד לבוא, ליום שכולו טוב. אנו חיים בעולם אחר לגמרי, שהוא חמור יותר ורציני יותר. ולכן הבטחון הוא העקרון הקובע והמכריע.

אני יודע שהמדיניות היהודית לא סתמה את כל הפרצות. עד היום לא מובן לי מדוע המהפכה הרוסית מתנכרת לזכות יהודיה לחיים לאומיים, ובמה התרבות היהודית "מאיימת" על המהפכה הרוסית. אולי תרשו לי לספר פה סיפור של הסופר שכתב על הסופר הלקין שמת לא מזמן: שניהם